

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Keski-Suomi

Keski-Suomen maahanmuutto- poliittinen ohjelma

2/2010

Keski-Suomen elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen julkaisu

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Keski-Suomen maahanmuutto- poliittinen ohjelma

Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja 2/2010

Painosmäärä: 300 kpl

Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä 2010

ao Jyväskylän
aikuisopisto

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

TIIVISTELMÄ

Keski-Suomen maahanmuuttopoliittista ohjelmaa on tehty Keski-Suomen elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen, Keski-Suomen liiton, Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimiston, Keski-Suomen kuntien, Keski-Suomen kauppakamarin, ammattiliittojen ja kolmannen sektorin edustajien sekä monien muiden tahojen yhteistyönä. Tavoitteena on ehdottaa toimenpiteitä maahanmuuttajien osallisuuden vahvistamiseksi ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kehittämiseksi sekä työperusteisen maahanmuuton edistämiseksi. Ohjelmassa korostuu kaksi keskeistä kehittämisaluetta, joihin liittyvät toimenpide-ehdotukset sisältyvät useaan eri toimenpide-linjaukseen:

- **suomen kielen opetuksen tarjoaminen ja opetuskäytäntöjen mukauttaminen kaikille opetusta tarvitseville sekä**

- **koko väestölle kohdennetun asennekasvatuksen kehittäminen.**

Toimintaohjelmassa esitetään seitsemää toimintalinjaa toimenpiteineen.

1. Maahanmuuttajien työllistyminen ja heidän osaamisensa hyödyntäminen

- Maahanmuuttajia osallistavien, innovatiivisten työllistämishankkeiden käynnistäminen
- Yhteistyön kehittäminen työ- ja elinkeinotoimistojen, oppilaitosten, työmarkkinajärjestöjen ja maahanmuuttajayhdistysten kesken
- Maahanmuuttajien yritysneuvonnan kehittäminen
- Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttaminen koulutuspalveluja kehittämällä

2. Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen

- Kaikilla Keski-Suomen kunnilla on ajantasaiset kotouttamisohjelmat vuonna 2011
- Kaikissa Keski-Suomen kunnissa on maahanmuuttoyhdyshenkilöt vuonna 2011
- Maahanmuuttajien opastus- ja kotouttamistyössä tarvittavan osaamisen lisääminen palveluissa
- Konsultoivan palvelun perustaminen TE-toimistojen maahanmuuttaja-asiakkaiden palvelun tueksi
- Kotouttamistoiminnan tilojen ja koordinoinnin kehittäminen
- Perheisiin sekä lapsiin ja nuoriin panostaminen palvelujen kehittämisessä
- Maahanmuuttajayhdistysten resursointi, osallistaminen ja osaamisen hyödyntäminen
- Matalan kynnyksen tukipalvelujen sekä mielenterveys- ja muiden erityispalvelujen saatavuuden ja toimivuuden kehittäminen pakolaisten erityistarpeita vastaaviksi ja pakolaisten kotoutumisen helpottamiseksi

3. Humanitaarisen maahanmuuton kehittäminen

- Kaikissa Keski-Suomen kunnissa tehdään virallinen päätös pakolaisten vastaanotosta vuosien 2010 ja 2011 aikana
- Kuntien vastaanottovalmiuksien kehittäminen niin, että kaikki Keski-Suomen seutukunnat osallistuvat pakolaisten vastaanottoon vuonna 2011

4. Työperusteisen maahanmuuton edistäminen

- Työvoiman saannin turvaaminen hyödyntämällä julkisia ja yksityisiä kansainvälisiä työnvälityspalveluja
- Kuvauksen laatiminen ulkomaisen työvoiman rekrytointiprosessista osana työhallinnon palvelua
- Elinkeinoelämän osallistaminen työperusteisen maahanmuuton edellyttämien palvelujen järjestämiseen

- Monikulttuurisuuskoulutuksen ja asennekasvatuksen edistäminen elinkeinoelämässä, yrityksissä ja julkisissa palveluissa
- Työperusteisen maahanmuuton opastusjärjestelmän edelleen kehittäminen
- Osallistuminen työministeriön käynnistämään valtakunnalliseen Eurooppalaisen yhteistyön lisääminen työvoima-, koulutus- ja elinkeinopolitiikassa edistämällä työperusteista maahanmuuttoa” -ohjelmaan
- Työ- ja elinkeinoelämän tarpeiden systemaattisen ja jatkuvan ennakointitoiminnan turvaaminen ja kehittäminen

5. Ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistymisen kehittäminen

- Parannetaan Keski-Suomeen opiskelemaan tulevien ulkomaalaisten työllistymismahdollisuuksia, jotta he jäisivät töihin Keski-Suomeen päätettyään opintonsa

6. Keski-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen ja osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen

- Yhdyskuntasuunnittelun ja asuntopolitiikan kehittäminen monikulttuuristuvan väestön tarpeita huomioiviksi
- Yhdenvertaisuuden edistäminen koko väestön asennekasvatukseen panostamalla
- Monikulttuurisuuden kehittäminen luovan talouden vahvuudeksi
- Keski-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen

7. Aktiivista maahanmuuttopolitiikka tukevien rakenteiden vahvistaminen

- Maahanmuuttopolitiikan koordinaatio ja seuranta
- Maahanmuuttoon liittyvän tutkimuksen ja ennakkoinnin kehittäminen
- Kansalliseen maahanmuuttopolitiikkaan vaikuttaminen

SUMMARY

Representatives from several organizations in Central Finland such as the Centre for Economic Development, Transport and the Environment; the Regional Council; the Jyväskylä Employment and Economic Development Office; municipalities; the Chamber of Commerce; trade unions; non-governmental organizations and many others have joined forces to put together the Central Finland immigration political program. The objective of the program is to suggest measures on how to improve the involvement of immigrants, develop immigrant services and promote work-related immigration. Two distinct areas of development that are present in several of the suggested priorities can be recognized:

- **offering Finnish language instruction and finding appropriate teaching practices for different types of learners and**
- **developing a campaign for attitude change aimed at the entire population.**

The program introduces seven priorities with different activities.

1. Immigrant employment and making use of the skills and knowledge of immigrants

- Starting employment projects that are innovative and involve immigrants themselves
- Developing the co-operation between employment and economic development offices, educational institutions, trade unions and immigrant organizations
- Developing entrepreneurship guidance for immigrants
- Speeding up the employment of immigrants by developing educational services

2. Promoting immigrant integration

- All municipalities in Central Finland have current integration programs in 2011
- All municipalities in Central Finland have immigration contact persons in 2011
- Increasing the skills and knowledge on immigrant integration of people who work in different services
- Establishing a consultant service to support the integration work being done by employment and economic development office employees across Central Finland
- Developing the facilities and coordination of integration work
- Investing in families, children and young people in immigration service development
- Improving the resources and involvement of immigrant organizations and making use of the skills and knowledge found in them
- Developing the availability and functioning of low threshold support services, mental health services and other special services to meet the special needs of refugees and facilitate their integration

3. Developing humanitarian immigration

- All municipalities in Central Finland make an official decision during the years 2010 and 2011 on whether or not to receive refugees in the future
- Developing the refugee reception facilities of municipalities in such fashion that all subregions in Central Finland will be able to participate in receiving refugees in 2011

4. Promoting work-related immigration

- Making sure that an adequate workforce will be available in the future by using public and private international recruitment services
- Making a description of the recruitment process of foreign workforce as a part of the service of employment administration
- Involving business life in providing services for work-related immigrants
- Promoting multicultural education and training to achieve attitude change in business life, companies and public services
- Further developing the guidance system for work-related immigration
- Participating in the national program "Increasing European co-operation in workforce, educational economical policy by promoting work-related immigration" started by the Ministry of Employment and Economy

- Ensuring and developing systematic and continuous proactive measures for working life and economic needs

5. Developing the employment opportunities of international students

- Improving the employment opportunities of international students to enable them to stay and work in Central Finland after completing their studies

6. Increasing the attractiveness of Central Finland and ensuring the availability of competent workforce

- Developing community planning and housing policy in such fashion that the needs of multicultural population will be taken into account
- Promoting equality by arranging multicultural education and training to achieve attitude change in the whole population
- Developing multiculturalism as a strength of the creative industry
- Increasing the attractiveness of Central Finland

7. Strengthening the structures supporting an active immigration

- Coordination and follow-up of immigration policy
- Developing research and proactive measures related to immigration
- Influencing national integration policy

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
1. MAAHANMUUTTAJAT KESKI-SUOMESSA	7
1.1 Ulkomaisten työvoiman työllistämistä ja kotouttamista koskevat lait, asetukset, ohjelmat ja suunnitelmat	7
Kotouttamisohjelma	7
Ohjaus- ja neuvontapalvelut	9
Kotoutumiskoulutus.....	10
1.2 Maahanmuuttajat ja ulkomaalaiset ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa	11
Perusopintoja täydentävä koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus.....	11
Ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulukoulutus ja yliopistokoulutus.....	11
1.3 Keski-Suomen alueella asuvien maahanmuuttajien työllistyminen	12
Maahanmuuttajien yritystoiminta	13
Muu työllistymisen tukeminen	14
1.4 Taustaa työperusteiselle maahanmuutolle	14
2. KESKI-SUOMEN MAAHANMUUTTOPOLIITTISEN OHJELMAN TOIMINTALINJAT JA TOIMENPITEET	16
2.1 Maahanmuuttajien työllistyminen ja heidän osaamisensa hyödyntäminen	16
2.2 Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen	18
2.3 Humanitaarisen maahanmuuton kehittäminen	22
2.4 Työperusteisen maahanmuuton edistäminen	23
2.5 Ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistymisen kehittäminen	24
2.6 Keski-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen	25
2.7 Aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa tukevien rakenteiden vahvistaminen	26
3. KOTOUTUMISTA JA TYÖLLISTYMISTÄ TUKEVA HANKETOIMINTA KESKI-SUOMESSA	28
LÄHTEITÄ	31
LIITTEET	32

JOHDANTO

Keski-Suomen TE-keskus käynnisti keväällä 2009 Keski-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatimisen. Ohjelman laatimisen taustalla on vuoden 2010 alussa voimaan tuleva valtionhallinnon uudistus, jonka yhteydessä maahanmuuttoasiat siirtyvät elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) hallinnon alaisuuteen. Näillä näkymin maahanmuuttoasioita on tarkoitus keskittää seitsemän elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen maahanmuuttoyksiköihin. Keski-Suomen osalta tämä tarkoittaisi sitä, että maahanmuuttoasioiden koordinoinnin osalta yhteistyö tiivistyy Pirkanmaan ELYn maahanmuuttoyksikön kanssa. Näitä tulevaisuuden näkymiä silmällä pitäen halusimme koota Keski-Suomen alueella tehtyä maahanmuuttajatyötä ”yksiin kansiin”. Ohjelman laatimisella halutaan myös varautua mahdollisiin kotouttamislain kokonaisuudistuksen tuomiin muutoksiin. Eduskunnalle on tehty lakiesitys, jonka mukaan oikeus kotoutumis- koulutukseen olisi kaikilla vähintään 1 vuoden pituisen oleskeluluvan saaneilla luvan perusteesta riippumatta. Oikeus osallistua koulutuksiin koskisi siten myös työperusteisia maahanmuuttajia. Lakiuudistus on tulossa eduskunnan käsittelyyn keväällä 2010. Lisäksi tällä ohjelmalla on tarkoitus luoda pohjaa esim. hankesuunnittelulle ja ennakkoinnille, koska sen avulla palveluiden tämänhetkiset aukkokohdat saadaan näkyvämmiksi.

Keski-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman laatiminen toteuttaa Keski-Suomen maakuntaohjelmaa 2007–2010, jonka mukaan ”*Keski-Suomi haluaa olla kansainvälisesti vetovoimainen koulutus- ja osaamis- sekä yritys- ja innovaatioympäristö, joka on aidosti myös monikulttuurinen elämänlaadun maakunta*”. Tavoitteena on laatia Keski-Suomen maahanmuutto- poliittinen ohjelma, jossa huomioidaan työperusteinen maahanmuutto, humanitaarinen maahan- muutto ja täällä jo asuvien maahanmuuttajien tilanne. Tavoitteena on turvata riittävän ja osaavan työvoiman saanti maakunnan työnantajille sekä parantaa maahanmuuttajille tarkoitettuja palveluita ja kotouttamistoimintaa. Koostamistyössä on ollut mukana ESR -rahoitteisen *Ulkomailta osaajaksi Keski-Suomen* – projektin projektipäällikkö, koska ohjelman laatiminen liittyy kiinteästi projektin tavoitteeseen kehittää maakunnallista ulkomaisen työvoiman neuvonta- ja opastusjärjestelmää. Ohjelmaa laadittaessa on tehty yhteistyötä monien muiden maahanmuuttajiin ja moni- kulttuurisuuteen liittyvien kehittämishankkeiden ja verkostojen kanssa sekä hyödynnetty aihetta koskevaa tutkimustietoa.

Keski-Suomen maakuntasuunnitelmassa todetaan seuraavaa: *Yleinen työvoimapula ei toteudu seuraavien vuosikymmenien aikana, mutta osaavan työvoiman saatavuusongelmia ilmenee ammattialoittain ja toimialakohtaisesti. Työelämään tulevien ikäluokkien koko on liian pieni suhteessa avautuvien työpaikkojen kokonaismäärään. Kotimaisella työvoimalla ei välttämättä tyydytetä kaikkien alojen työvoimatarpeita, vaan on varauduttava osaavan ulkomaisen työvoiman hyödyntämiseen.* Työ- ja elinkeinoministeriön ja TE-keskusten *Alueelliset talousnäkökymät* -julkaisun 1/2009 perusteella erityisesti Joutsan seudulla on tällä hetkellä ja lähitulevaisuudessa tarvetta työntekijöistä hoitoalalla (hoitajat, lääkärit) sekä luonnonvara-aloilla (maataloustyöntekijät ja - lomittajat, metsätyöntekijät), joilla olisi myös tarvetta ulkomaisille työntekijöille. Saman julkaisun mukaan Jyväskylän alueella ei tällä hetkellä ole tarvetta hankkia aktiivisesti ulkomaista työvoimaa. Tärkeää olisi kuitenkin työllistää ulkomaista työvoimaa ja jatkaa työperusteisen maahanmuuton kehittämistä, jotta valmius ei häviä, kun sitä myöhemmin tarvitaan.

Vielä alkuvuodesta 2008 uskottiin, että Suomessa tarvitaan suuri määrä ulkomaalaista työvoimaa eläkkeelle siirtyvien suurten ikäluokkien tilalle. Syksyllä 2008 alkanut taloustaantuma on kuitenkin vaikuttanut aivan päinvastaisesti. Keski-Suomessa on tapahtunut äkillinen rakennemuutos ja

maakunnan alueella on nyt 26,6 % enemmän työttömiä työnhakijoita kuin syyskuussa 2008. Koko Keski-Suomen alueella oli syyskuussa lähes 16000 työtöntä työnhakijaa, mikä tarkoittaa 3348 henkilöä enemmän kuin vuosi sitten. Keski-Suomen työttömyysaste oli syyskuun lopussa 12 %. Koko maan vastaava luku työttömien työnhakijoiden osalta oli syyskuun 2009 lopussa 9,8 %. Keski-Suomen 23 kunnasta vain Muuramen kunta pääsi alle kymmenen prosentin työttömyysasteeseen. Keski-Suomen kuntien ääripäitä edustivat Kuhmoinen (17,3 %) ja edellä mainittu Muurame (9,7 %).

Samanaikaisesti lomautus- ja irtisanomisuutisten ja tiettyjen alojen (mm. hoiva-ala) työvoimapulan kehittymisen kanssa keskisuomalaiset kunnat ikääntyvät voimakkaasti. Kuntien taloustilanteen kohenemiseksi tarvitaan uusia veronmaksajia, myös monia kouluja uhkaa sulkeminen ellei niihin saada lisää oppilaita. Ulkomaalaiset ovat Keski-Suomessa keskittyneet Jyväskylän seudulle osittain siksi, että muista kunnista on hyvin vähän tietoa saatavilla. Maaseutukuntien tiedotusta ja palveluja kehittämällä varmistetaan Keski-Suomen elinvoimaisuus myös tulevaisuudessa.

Keski-Suomen elinkeinoelämän ja julkisten palvelujen toimivuus ja kilpailukyky edellyttävät riittävän ja osaavan työvoiman saannin pitkäjänteistä turvaamista. Koska työperusteiseen maahanmuuttoon ja työntekijöiden rekrytoimiseen ulkomailta ei tällä hetkellä ole kovin suurta tarvetta katsomme, että tässä ohjelmassa tulee korostaa maahanmuuttajien **palvelujärjestelmän** kehittämistä. Näin tuetaan meillä jo asuvien maahanmuuttajien työllistymistä ja osallisuutta alueella. Palveluiden kehittämisessä tulee huomioida myös työperusteinen maahanmuutto.

Keski-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelussa nousi esiin myös useita kansallisen tason maahanmuuttopolitiikkaan liittyviä haasteita. Pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien työntekoon liittyvien esteiden purkamiseen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Kotouttamis- ja opastuspalveluiden kehittämisessä on huomioitava kaikki maahanmuuttajaryhmät ja palveluiden tulee olla kaikkien saatavilla. Maahanmuuttaja- ja monikulttuuristen yhdistysten osaamisen kehittämiseen voitaisiin luoda esim. valtakunnallinen tukijärjestelmä.

Luku- ja kirjoitustaidottomia, fyysisesti tai henkisesti traumatisoituneita ja työkyvyttömiä henkilöiden ohjaukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta he saavat tarvitsemansa opetus-, sosiaali- ja terveystalvet. Suomen kielen opetusta ja koulutukseen osallistumismahdollisuuksia tulee kehittää riippumatta maahanmuuton perusteista. Valtion tukea kunnille pakolaisten palvelujen järjestämisestä aiheutuviin kuluihin toivotaan korotuksia; korvausten määrä voitaisiin määritellä esim. suhteessa vieraskielisten osuuteen kunnan väestöstä. Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien pätevyyskoulutuksen kehittämisellä ja turvaamisella saataisiin ammattitaitoista työvoimaa tehokkaammin työmarkkinoille. Lupakäytäntöjen kehittäminen edelleen valtakunnallisesti sekä yhtenäistäminen maakunnallisesti on tärkeä askel kohti laadukkaampaa viranomaistoimintaa.

Tähän taustaan suhteutettuna Keski-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelutyön ydinkysymykset olivat:

- Miten maahanmuuttajien työllistymistä voidaan edesauttaa?
- Millä tavoin Keski-Suomessa asuvien maahanmuuttajien palveluja tulee kehittää?
- Millä tavoin humanitaarista maahanmuuttoa tulee kehittää?
- Miten Keski-Suomessa tulisi varautua työperusteisen maahanmuuton tarpeeseen?
- Minkälaisia palveluita työperusteisen maahanmuuton kehittäminen edellyttää?
- Millä tavoin monikulttuurisuutta tulisi Keski-Suomessa edistää?

Haastatteluiden, työryhmätyöskentelyn ja tutkimustiedon tuloksena muotoiltiin seitsemän toimintalinjaa ja määriteltiin niiden toteuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet. Nämä esitellään tarkemmin luvussa 3.

Ohjelmatyön pohjana on käytetty mm. Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen Maahanmuuttopoliittisia ohjelmia (ks. Lähteitä, s. 31).

1. MAAHANMUUTTAJAT KESKI-SUOMESSA

Keski-Suomi on viime vuosina monikulttuuristunut kiihtyvällä vauhdilla: Maahanmuuttajien määrä Keski-Suomessa on kasvanut voimakkaasti viimeisten 15 vuoden aikana. Kun 1990 -luvun alussa muita kuin suomen- tai ruotsinkielisiä henkilöitä oli noin 737, on heitä tällä hetkellä jo lähes 4000 eli 1,5 prosenttia Keski-Suomen väestöstä. Nämä henkilöt ovat tulleet muista maista Suomeen jäädäkseen, mutta eivät vielä ole Suomen kansalaisia. Osa heistä on lapsia ja osa eläkeikäisiä. Ulkomaalaisväestö on keskittynyt lähinnä Jyväskylän (73 %) alueelle. Eniten maakunnassamme on venäjänkielisiä (1630).

Tavallisimpia syitä muuttaa pysyvästi Suomeen ovat pakolaisuus, paluumuutto ja perhesiteet. Pysyvään tarkoitukseen myönnettyyn oleskelulupaan sisältyy oikeus tehdä työtä Suomessa. Suomeen muuttaa myös EU/ETA-kansalaisia, joilla on oikeus vapaan liikkuvuuden perusteella hakea Suomessa työtä ja työpaikan perusteella heidät voidaan rekisteröidä Suomessa asuviksi. Lisäksi Suomeen muuttaa määräaikaisten oleskeluluvilla elinkeinonharjoittajia ja työperusteisia muuttajia sekä opiskelijoita, jotka voivat myöhemmin saada pysyvämmän oleskeluluvan työn tai perhesiteen perusteella.

Työhallinnon URA -järjestelmästä saatujen tietojen mukaan lokakuussa 2009 Keski-Suomen työ- ja elinkeinotoimistojen asiakkaina oli 1251 ulkomaan kansalaista. Heistä työttömänä oli 505 ja työvoiman ulkopuolella esimerkiksi työvoimakoulutuksessa tai siihen rinnastettavassa koulutuksessa 476. Toimistojen asiakkaina olevista ulkomaiden kansalaisista oli työssä 97 ja sijoitettuna, esimerkiksi palkkatuella oli 147 maahanmuuttajaa. Suurin osa ulkomaiden kansalaisista oli Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimiston asiakkaita (1020 henkilöä). Jämsän työ- ja elinkeinotoimistossa ulkomaiden kansalaisia oli asiakkaina 117 ja Ääneseudun työ- ja elinkeinotoimistossa 116. Ulkomaan kansalaisista lähes 700 oli asiakkaana Jyväskylän TE-toimiston kotouttamispalveluissa ja heistä n. 450 oli kotoutujia.

1.1 *Ulkomaisen työvoiman työllistämistä ja kotouttamista koskevat lait, asetukset, ohjelmat ja suunnitelmat*

Kotouttamisohjelma

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta tuli voimaan 1.5.1999 ja siihen tuli muutoksia 2.1.2006. Säädösten toimeenpano on kuulunut vuodesta 2008 alkaen sisäministeriön maahanmuutto-osastolle, työhallinnolle sekä kunnille. Kunnat ja työvoimaviranomaiset ovat paikallisella tasolla keskeisiä toimijoita lain toteuttamisessa. Kotouttamisella laissa tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä. Lain mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta.

Kunta laatii kotouttamisohjelman yhteistyössä työvoimaviranomaisen ja muiden viranomaisten sekä kansaneläkelaitoksen kanssa. Työhallinnon painopisteenä on työikäisen maahanmuuttajaväestön ja kuntien painopisteenä taas työelämän ulkopuolisen väestön kotouttaminen. Työikäisten maahanmuuttajien kohdalla tavoitteena on pääsy työelämään ja saada tulijoiden osaaminen ja

koulutus suomalaisen yhteiskunnan käyttöön. Keski-Suomen kunnat ovat laatineet lain mukaisen kotouttamisohjelman mutta monien kuntien ohjelmat eivät ole ajan tasalla. Tuoreimmat kotouttamisohjelmat ovat Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan (yhdistyi vuoden 2009 alussa Jyväskylän kaupunkiin), Laukaan ja Muuramen seudullinen monikulttuurisuusohjelma vuodelta 2006 sekä Keuruun ja Multian kuntien yhteinen Keurusseudun Kotouttamis- ja maahanmuutto-ohjelma, joka on julkaistu vuonna 2008. Joutsan kunnan maahanmuuttotoimikunta kokoontui ensimmäisen kerran 18.12.2009. Toimikunnan tehtävänä on uuden kotouttamisohjelman tekeminen ja seuranta, kunnan maahanmuuttoasioiden koordinointi ja edistäminen sekä kansainvälistymiseen ja maahanmuuttostrategiaan liittyvien kehitysehdotusten tekeminen. Uusi kotouttamisohjelma pyritään laatimaan toukokuun 2010 loppuun mennessä. Myös Ääneseudulle on perustettu maahanmuuttotyöryhmä 3.2.2010.

Kotoutumissuunnitelmalla tarkoitetaan maahanmuuttajan henkilökohtaista suunnitelmaa toimenpiteistä ja palveluista, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskuntaan ja työelämään. Suunnitelmassa selvitetään myös, miten muualla hankittu ammatti tai tutkinto voidaan saattaa suomalaisen työelämän vaatimuksia vastaavaksi ja millaista lisäkoulutusta tarvitaan. Työikäisille kotoutumissuunnitelman laativat maahanmuuttaja, työ- ja elinkeinotoimiston työntekijä sekä tarvittaessa sosiaalityöntekijä ja tulkki kahden kuukauden kuluessa työnhakijaksi rekisteröitymisestä. Muille kotoutumissuunnitelman laativat kuntien viranomaiset. Lainsäädäntö edellyttää myös, että suunnitelmaan oikeutettu maahanmuuttaja ohjataan tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin kuukauden kuluessa suunnitelman laatimisesta.

Oikeus kotoutumissuunnitelmaan ja siinä sovittuihin palveluihin on Suomessa kotikunnan saaneella työttömällä työmarkkinatuen ja /tai toimeentulotuen piirissä olevalla maahan-muuttajalla. Oikeus kestää kolme vuotta maahan saapumisen jälkeen, erityistilanteissa oikeus voi pidentyä viiteen vuoteen (kotiäidit, sairauslomilla olevat). Siihen eivät ole oikeutettuja ne maahanmuuttajat, jotka ovat työllistyneet eivätkä ole työ- ja elinkeinotoimiston asiakkaina.

*Andrei on rakentanut lintutalon
Työvalmennussäätiö
Tekevässä.*

Kuva: Työvalmennussäätiö Tekevän arkisto.

Ohjaus- ja neuvontapalvelut

Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluja toteuttavat Keski-Suomessa kunnat ja työ- ja elinkeinotoimistot. Jyväskylän kaupungissa toimii lisäksi Maahanmuuttajapalvelut- yksikkö (Sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen alaisuudessa) sekä tammikuussa 2008 toimintansa aloittanut, Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimiston hallinnoiman ESR Palapeli2-projektin ohjauspalvelut.

Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalveluiden tehtävänä on huolehtia kaupungin vastaanottamien pakolaisten ja inkerinsuomalaisten paluumuuttajien vastaanotosta sekä ensimmäisten vuosien kotouttamistyöstä. Palveluissa on sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia, psykologi sekä etuuskäsittelijöitä, jotka tekevät yksilöllistä psykososiaalista työtä laajan yhteistyöverkoston kanssa. Uusien pakolaisten käytännön perehdytystä toteutetaan yhteistyössä maahanmuuttajayhdistysten kanssa. Pakolaisten kohdalla asiakkuus kestää kolme vuotta, paluumuuttajien kohdalla vuoden ja muilla perusteilla tulleita maahanmuuttajia palvellaan myös tarvittaessa. Maahanmuuttajapalveluiden tehtävänä on myös edistää myönteistä monikulttuurista kehitystä Jyväskylän seudulla mm. eri toimijoiden kanssa yhdessä laaditun yhdenvertaisuussuunnitelman, koulutuksen ja yhteistyön keinoin.

Työ- ja elinkeinotoimistolla on päävastuu työikäisten kotouttamisesta. Työ- ja elinkeinotoimisto järjestää työllistymistä edistäviä toimenpiteitä palkkatukea hyödyntämällä, ohjaa avoimiin työpaikkoihin, työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen ja muihin ammatillisen kehittymisen palveluihin, omaehtoisena koulutuksena järjestettävään työvoimakoulutukseen rinnastettavaan koulutukseen ja työmarkkinatoimenpiteisiin. Työ- ja elinkeinotoimiston palveluissa pysyvässä tarkoituksessa maassa oleskelevia maahanmuuttajia kohdellaan yhdenvertaisesti kantaväestön kanssa (mm. ammatinvalinnanohjaus, ammatillinen kuntoutus, koulutus- ja ammattitietopalvelut ja erilaiset ryhmäohjauspalvelut ja TYP-palvelut). Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimistossa on erityispalveluna maahanmuuttajien kotouttamispalvelut.

Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimiston oman tuotannon hankkeen Palapeli2 -projektin (ESR-rahoitus) osana helmikuussa 2008 aloitti toimintansa ohjauspalvelut. Ohjauspalveluissa työskentelee psykologi, opinto-ohjaaja ja työnsuunnittelija, jotka tekevät sekä maahanmuuttajien yksilö- että ryhmäohjausta. Ohjaustyötä tehdään kiinteässä yhteistyössä työnantajien, oppilaitosten sekä Palapeli-projektin (ks. kohta 4: Kotoutumista ja työllistymistä tukeva hanketoiminta Keski-Suomessa) kanssa. Palapeli2-projekti järjestää myös täydennyskoulutusta suomen kielen opettajille ja ammatillisille opettajille.

Myös alueella toimivat erilaiset järjestöt hoitavat maahanmuuttajille suunnattua neuvonta- ja ohjaustehtävää (mm. Suomen Punainen Risti, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry, Suomen Pakolaisapu, Vapaaehtoistoiminnan keskus VaPari, sekä maahanmuuttajien omat yhdistykset). Keski-Suomeen on 29.1.2008 perustettu *Keski-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto Wari ry.*, jonka tarkoituksena on tukea jäsenyhdistystensä toimintaa sekä edistää yhteistyötä maahanmuuttajatoimijoiden kesken. Jyväskylässä toimii myös Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen turvin *Monikulttuurikeskus Gloria*, joka on eri toimijoiden käytössä esim. kulttuurien kohtaamistilanteiden järjestämiseen ja ryhmätoimintaan. Hanketta hallinnoi Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry. *Mosaiikki ry.* on projektirahoituksen avulla julkaissut Jyväskylässä vuodesta 2004 lähtien maahanmuuttajille suunnattua tiedotuslehteä ja vuodesta 2009 lähtien yhdistys on myös auttanut venäläisiä maahanmuuttajia työllistymiseen liittyvissä asioissa koko Keski-Suomen

alueella. Koulutusten osalta kukin koulutuksen järjestäjä huolehtii itse opiskeluun liittyvän ohjaus- ja neuvontapalvelun sekä opintojen henkilökohtaistamisen.

Kotoutumiskoulutus

Maahanmuuttajien koulutusta on järjestetty Jyväskylässä 1990-luvun alusta lähtien. Vuonna 1999 säädetyin kotouttamislain jälkeen kotoutumiskoulutukset ovat pääsääntöisesti eritasoisia suomen kielen koulutuksia luku- ja kirjoitustaidottomien tasosta alkaen yleiseen kielitutkintoon valmistavaan koulutukseen saakka. Koulutuksia järjestävät Keski-Suomessa useat eri tahot.

Työ- ja elinkeinotoimisto ja Keski-Suomen ELY-keskus hankkivat maahanmuuttajille suunnattua työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta. Kontakteja työelämään haetaan koulutuksen lisäksi myös työharjoittelun ja ammatinvalinnanohjauksen sekä työ- ja koulutuskokeilujen kautta. Työttömyyden pitkittyessä työllistämistoimet kohdentuvat myös maahanmuuttajiin. Palkkatukea on osoitettu mm. oppisopimuskoulutukseen.

Kotoutumiskoulutusta työvoimakoulutuksena ovat toteuttaneet ensisijaisesti Jyväskylän aikuisopisto ja Jyväskylän kansalaisopisto. Pohjoisen Keski-Suomen alueella kotoutumiskoulutusta järjestää Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus. Opiskelijatyöpäiviä on Jyväskylässä vuosittain n. 34 000 ja opiskelijoita n. 650. Tämän lisäksi järjestetään mm. luku- ja kirjoitustaidottomien koulutusta (n. 2800 opiskelijatyöpäivää vuodessa). Myös lähikuntien maahanmuuttajat ovat osallistuneet samoihin koulutuksiin. Myös muilla Keski-Suomen paikkakunnilla järjestetään muutamia tuhansia opiskelijatyöpäiviä työvoimakoulutusta. Viime vuosina kotoutumiskoulutukset on suunniteltu yhteistyöryhmässä, johon osallistuvat Jyväskylän aikuisopisto, Jyväskylän kansalaisopisto, Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut, Keski-Suomen ELY-keskus ja Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimisto.

Jyväskylän aikuisopistossa on myös järjestetty maahanmuuttajille eri ammattialoille painottuneita, valmentavia koulutuksia (mm. puhtauspalvelualalle valmentava, metallialalle valmentava jne.) sekä ohjattua työharjoittelua.

Maahanmuuttajakoulutusta järjestetään myös työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen *rinnastettavana* koulutuksena esim. Opetushallituksen rahoituksella (maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistavat koulutukset, yhteensä yli 10 000 opiskelijatyöpäivää) sekä ESR-osarahoitteisella Palapeli2 -projektissa, jossa opiskelijatyöpäiviä vuositasona n. 6000.

*Hassan ja Firsat leipovat
karjalanpiirakoita.
Kuva Roija Korhonen.*

Palapeli 2 -projektissa opiskelee myös muiden Keski-Suomen kuntien maahanmuuttajia. Kunnat maksavat opiskelusta omarahoitusosuuden. Näiden lisäksi maahanmuuttajia opiskelee mm. Jyväskylän kotitalousoppilaitoksessa vuosittain n. 3000 opiskelijatyöpäivää. Näissä koulutuksissa olevat saavat kotoutumisaikana työvoimakoulutuksen taloudelliset etuudet. Samoin ammatillista koulutusta kotoutumisaikana voidaan rinnastaa kotoutumiskoulutukseksi samoin taloudellisin eduin.

1.2 Maahanmuuttajat ja ulkomaalaiset ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa

Perusopintoja täydentävä koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus

Jyväskylän aikuislukio, Jyväskylän ammattiopisto ja Jyväskylän Kristillinen opisto järjestävät täydentävää opetusta peruskoulututkintoa vaille oleville maahanmuuttajille. Kotouttamislain muutos mahdollistaa peruskoulututkintoa vaille olevien kotoutumisaikana jatkamisen aina 5 vuoteen asti. Jyväskylän ammattiopistossa oli syksyllä 2007 34 maahanmuuttajaopiskelijaa. Jyväskylän aikuisopistossa ja Jyväskylän kristillisessä opistossa maahanmuuttajat voivat osallistua maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen, joka tuli lakisääteiseksi vuoden 1999 alusta.

Ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulukoulutus ja yliopistokoulutus

Ammatillinen koulutus

Maahanmuuttajataustaisia ja ulkomaalaisia opiskelijoita opiskelee vuosittain Keski-Suomessa eri tutkintoihin valmistavissa tai johtavissa koulutuksissa tai muussa ammatillisessa koulutuksessa n. 1500 henkilöä. Ammatillisessa koulutuksessa (Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus, Jyväskylän kristillinen opisto, Keski-Suomen opisto, Alkio-opisto) opiskelee vuosittain n. 260 opiskelijaa, ammattikorkeakoulussa n. 400 opiskelijaa (sis. vaihto-opiskelijat) ja yliopistossa n. 800 opiskelijaa (sisältää vaihto-opiskelijat).

Ammatillisessa koulutuksessa maahanmuuttajaopiskelijat ja ulkomaalaiset opiskelijat opiskelevat pääsääntöisesti muiden opiskelijoiden kanssa normaaliryhmissä. Koulutuksen alkaessa opiskelijat haastatellaan ja heille järjestetään lähtötasokartoituksia. Aloitusvaiheessa järjestetään peruskoulujen kanssa yhteisiä niveltietopalavereja, joissa selvitetään opiskelijoiden mahdollisesti tarvitsemia yksilöllisiä opetusjärjestelyjä ja tukitarpeita. Ammatilliseen koulutukseen pääsy on monille hyvin vaikeaa kielitaidon puutteen takia. Ammatillisen koulutuksen olisi kehityttävä niin, että sen sisälle suunniteltaisiin tukirakenteita, jotka helpottaisivat sisältöjen oppimista myös silloin, kun kielitaito ei ole moitteeton ja auttaisivat kehittämään kielitaitoa osana opintoja.

Työ- ja elinkeinotoimiston suunnittelemassa ja ELY-keskuksen hankkimassa ammatillisessa työvoimakoulutuksessa opiskelee myös maahanmuuttajia. Lisäksi työ- ja elinkeinotoimisto myöntää työnantajille palkkatukea oppisopimuskoulutuksen aloittaneiden työttömien palkkakustannuksiin. Keski-Suomen TE-keskuksen alueella vuonna 2008 ammatillisen työvoimakoulutuksen suorittaneita oli 73 ja ei-ammattillisen työvoimakoulutuksen suorittaneita 529 (TEM tilasto TKV35).

Oppisopimuskoulutus on maahanmuuttajille hyvä muoto ammatillisen koulutuksen hankkimiseen, täydentämiseen ja työllistymiseen myös pysyvästi. Alueen kunnat ovat tarjonneet oppisopimuspaikkoja lähinnä lähihoitajan, koulunkäyntiavustajien sekä nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan tutkintojen suorittamiseen. Tekevä -säätiö on monipuolistanut oppisopimusammattien valikoimaa mm. puu-, metalli-, tekstiili- ja autoalalle. Vuosittainen oppisopimusten määrä on n. 30 (Jyväskylässä vuonna 2009 yli 20, Jämsässä 1-3, Ääneseudulla 10).

Ammattikorkeakoulukoulutus

Ammattikorkeakoulu rekrytoi maahanmuuttajaopiskelijoita strategiansa mukaisesti aktiivisesti ja opiskelijat pyritään integroimaan alueen työ- ja elinkeinoelämää heille räätälöidyn koulutuksen kautta. Kaikille opiskelijoille, suomalaisille, ulkomaalaisille ja maahanmuuttajille, tarjotaan samat neuvonta- ja ohjauspalvelut siten, että jokainen saa yksilöllistä ohjausta tarpeidensa mukaan. Ulkomaisille opiskelijoille on mm. tutorointia. Tutorit auttavat heitä Suomeen ja Jyväskylään saapumisessa ja sopeutumisessa sekä avustavat myös opiskeluun liittyvissä asioissa. Maahanmuuttajien ammattikorkeakoulutukseen hakeutumisen neuvontaa on järjestetty yhdessä kaupungin ja muiden sidosryhmien (mm. ESR-osarahoitteen Palapeli 2 -projektin) kanssa. Tarkemmat vuosittaiset opiskelijamäärät selviävät liiteosasta, s. 43–44. Jyväskylän ammattikorkeakoulun Ammatillinen opettajakorkeakoulu on myös yksi mahdollinen koulutusväylä ulkomaalaistaustaisille henkilöille.

Yliopistokoulutus

Maahanmuuttajia on viime vuosina hakenut Jyväskylän yliopistoon ulkomaalaishaussa vähän. Tämä tarkoittaa hakijoita, joiden korkeakoulukelpoisuuden antava pohjakoulutus on suoritettu muualla kuin Suomessa. Ne maahanmuuttajataustaiset hakijat, jotka ovat suorittaneet lukion Suomessa, hakevat samassa haussa kuin suomalaiset ja osallistuvat pääsykokeeseen. Ulkomaisia tai maahanmuuttajaopiskelijoita on kaikissa yliopiston seitsemästä tiedekunnasta sekä avoimessa yliopistossa. Tarkemmat vuosittaiset opiskelijamäärät selviävät liiteosasta.

Ulkomaalaishaussa yliopiston kansainvälisiin maisteriohjelmiin hyväksytyt maahanmuuttajat ovat kansainvälisten palvelujen järjestämisen neuvonnan piirissä. Heille järjestetään mm. orientaatio-ohjelma lukukausien alussa, tutorointia sekä perehdytystä ylioppilaskunnan tarjoamiin palveluihin. Normaalihaussa yliopistoon tulleet maahanmuuttajat osallistuvat pääasiassa uusille suomalaisille opiskelijoille järjestettäviin yliopisto-opintoihin perehdyttämiseen ja suomalaisten tutor-ryhmiin mutta he voivat halutessaan käyttää myös kansainvälisten palvelujen neuvontaa ja palveluja.

1.3 Keski-Suomen alueella asuvien maahanmuuttajien työllistyminen

Ammattitaustaltaan Keski-Suomessa asuvat maahanmuuttajataustaiset työnhakijat ovat hyvin heterogeeninen joukko. Mukana on monia kotimaassaan pitkän ammattikoulutuksen saaneita henkilöitä, mutta myös niitä, joiden työllistyminen esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomuuden vuoksi on erittäin haasteellista.

Taloustaantuma koettelee tällä hetkellä Keski-Suomea samoin kuin muitakin maakuntia ja talousasiantuntijoiden arviot koskien taantuman kestoa ovat hyvin varovaisia. Alueella tapahtuneiden toimialakohtaisten muutosten arvioidaan kuitenkin heijastuvan työvoiman kysyntään vielä pitkään.

Äkillisen rakennemuutoksen myötä alueella on menetetty hyvin työllistäviä työpaikkoja esim. teollisuuden eri toimialoilla. Osaavaa ja iältään nuorta työvoimaa omaava Jyvässeutu on toiminut pitkään koko maakuntaa elävöittävänä talouskasvun veturina mutta kamppailee nyt lisääntyvän työttömyyden parissa. Jyvässeudun ympäristökuntien haasteena on taloustaantumana lisäksi ikääntyvän väestön määrällinen kasvu, joka rasittaa kuntien huoltosuhdetta entisestään.

Keski-Suomen työttömien määrä on kasvanut vuoden takaisesta n. 27 % ja suurin muutos liittyy työttömänä työnhakijana olevien nuorten, alle 25-vuotiaiden osuuden kasvuun.

Jyväskylän kaupungin työttömyyden rakennetta suurten kaupunkien joukossa kuvaa osaltaan juuri alle 25-vuotiaiden nuorten ja pitkäaikaistyöttömien suuri osuus työttömistä työnhakijoista. Nuorten alle 25-vuotiaiden osuus oli syyskuun lopussa 16,9 %, Oulun jälkeen toiseksi korkein, ja kaikista työttömänä olevista työnhakijoista pitkäaikaistyöttömien osuus oli reilu viidennes. Maahanmuuttajien työllistymisen suurin haaste liittyy ammatillisen osaamisen ja peruskielitaidon lisäksi alueen omien erityispiirteiden mukaisiin haasteisiin.

Maahanmuuttajien yritystoiminta

Keski-Suomen alueella toimii useita maahanmuuttajien perustamia yrityksiä, lähinnä pizzerioita, ravintoloita, kampaamoita ja joitakin kauppaliikkeitä (n. 120 yritystä). Kattavaa tilastoa ulkomaalaisten perustamista yrityksistä ei ole. Keski-Suomen ELY-keskuksen kautta hakee vuosittain n. 10–15 EU-alueen ulkopuolelta tulevaa henkilöä oleskelulupaa henkilöyrityksen perustamiseksi (toiminimi, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö). Osakeyhtiön perustamista aikovat tai osakkaina osakeyhtiöissä toimintansa aloittavat henkilöt hakevat oleskelulupansa Tampereen työlupayksikön kautta. EU-alueen sisältä tulevat eivät rekisteröidy näihin tilastoihin, samoin kuin perhesuhteiden kautta oleskeluluvan saaneet yritystoimintaa aloittavat henkilöt.

*Marziah työn touhussa
Työvalmennussäätiö
Tekevän ompelimossa.
Kuva: Työvalmennussäätiö
Tekevän arkisto.*

Monet maahanmuuttajat ovat tottuneet ansaitsemaan elantonsa yritystoiminnalla jo kotimaassaan. Keski-Suomen ELY-keskuksen yritysrahoituspalvelut opastaa lupamenettelyissä ja Yrityspalvelukeskus Luotsi sekä alueen kehittämissyhtiöt yrityksen käynnistämiseen liittyvissä asioissa. Työ- ja elinkeinotoimisto voi myöntää aloittavien yritysten tueksi starttirahaa. Maahanmuuttajille on lisäksi järjestetty omia yrittäjäkoulutuksia tai heidät on ohjattu yleisiin yrittäjävalmennuksiin.

Muu työllistymisen tukeminen

Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävä on järjestää työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, ohjata avoimiin työpaikkoihin ja tarvittaessa aktivoiviin toimenpiteisiin. Ammatinvalinnanohjaus, ammatillinen kuntoutus, koulutus- ja ammattitietopalvelut ja erilaiset ryhmäohjauspalvelut tukevat maahanmuuttajia kantaväestön lailla.

Maahanmuuttajille tarjotaan työvoimapalveluna mahdollisuuksia työelämävalmennukseen ja työharjoitteluun. Näin pyritään rakentamaan kontakteja työelämään ja työnantajiin ja syntyneitä kokemuksia suomalaisesta työelämästä voidaan käyttää urasuunnittelun apuna ohjattaessa maahanmuuttajaa työhön ja ammatilliseen koulutukseen.

1.4 Taustaa työperusteiselle maahanmuutolle

Keski-Suomeen työn perusteella tulleista EU- ja ETA-kansalaisten määrästä ei ole olemassa kattavaa tilastointia. Muiden ulkomaiden kansalaisten osalta päätökset työvoiman käytöstä tehdään Tampereen työlupayksikössä ja myönteisten päätösten määrät ovat Keski-Suomessa pieniä. Vuonna 2008 Keski-Suomen osalta tehtiin 193 osaratkaisua ja ajanjaksolla tammikuun alusta elokuun loppuun vuonna 2009 yhteensä 181 osaratkaisua. Työperusteisten lupien määrä on Keski-Suomessa pysynyt suunnilleen ennallaan vaikka esimerkiksi Pirkanmaalla lupien määrä laski huomattavasti. Pirkanmaalla osaratkaisuja oli vuonna 2008 yhteensä 523 ja vuonna 2009 vastaavana ajanjaksona niitä oli vain 211. Luvuissa eivät ole mukana vuokrafirmojen kautta tulleet työntekijät eivätkä muutenkaan EU/ETA-alueelta tulleet työntekijät.

Päätökset tehdään Tampereen työlupayksikössä ja päätösten taustana on Keski-Suomen ELY-keskuksen valmisteleva työlupalinjauksen. Linjaus tarkistetaan säännöllisin väliajoin ja sen taustana ovat työ- ja elinkeinotoimistoista tulleet tiedot rekrytointivaikeuksista ja muuten työmarkkinoilta (työnantajilta) tulevat viestit työvoiman tarpeesta. Keski-Suomen työlupalinjauksen mukaan aloja, joilla on arvioitu olevan tarvetta ulkomaiselle työvoimalle, ovat terveydenhuoltoala, sosiaaliala, maataloustyöntekijät, kuljetus- ja autoala, rakennusala, LVIS-ala, metalliala, ravintola-ala (etniset ravintolat), puhdistuspalveluala sekä asiantuntijatyöt. Vuonna 2008 muuttajien ammattien kärjessä olivat kokit, kuorma-autonkuljettajat, koneistajat, hitsaajat, maataloustyöntekijät ja yrittäjät. Vuoden 2009 ennakkotietojen mukaan ammattien kärjessä olivat hitsaajat, putkityöntekijät, kokit, koneinsinöörit, siivoojat, maataloustyöntekijät ja yrittäjät. Muutokset johtunevat Keljonrannan voimalaitosprojektin työvoimatarpeista. Vuonna 2009 kuorma-autonkuljettajat ovat hävinneet ammattien kärkisijoilta. Tavallisimmin tulijat olivat molempina vuosina joko Venäjän, Turkin tai Kiinan kansalaisia.

Linjauksen mukaan paikat laitetaan pääsääntöisesti ensin auki työ- ja elinkeinotoimistossa, ja työntekijän työlupa voidaan myöntää, ellei hakijoita työpaikkaan löydy paikallisilta työmarkkinoilta.

Linjauksessa todetaan, että työpaikat pidetään ensin kahden viikon ajan auki työ- ja elinkeinotoimistossa ja ulkomaista työvoimaa käytetään vain, jos hakijoita ei työhön löydetä. Poikkeuksena ovat alat, jotka työ- ja elinkeinotoimisto jo entuudestaan tietää aloiksi, joilla on rekrytointiongelmia. Linjausta tarkistetaan Keski-Suomen ELY-keskuksessa työmarkkinoista saadun uuden tiedon perusteella. Apuna käytetään esimerkiksi työ- ja elinkeinotoimistojen rekrytointi-ongelmista saatuja raportteja. Tämän jälkeen työvoimaa haetaan Euroopan unionin alueelta EURES-verkoston avulla, joka laajentaa työnhakualueen kattamaan koko Eurooppaa.

*Nya Sata tiskaa.
Kuva Roija Korhonen.*

2. KESKI-SUOMEN MAAHANMUUTTOPOLIITTISEN OHJELMAN TOIMINTALINJAT JA TOIMENPITEET

2.1 Maahanmuuttajien työllistyminen ja heidän osaamisensa hyödyntäminen

Niiltä osin kun koulutusjärjestelmä ei pysty tarvittavaa osaamista ja työvoimaa tuottamaan, painopisteenä tulisi olla työttömien työnhakijoiden työllistäminen ja olemassa olevan osaamisen hyödyntäminen – etniseen taustaan tai kansalaisuuteen katsomatta. Valtakunnallisella tasolla työttömistä työnhakijoista oli toukokuussa 2009 ulkomaisten kansalaisia 15 300, mikä on 2 800 enemmän kuin edellisen vuoden toukokuussa. Ulkomaalaisista työttömistä työnhakijoista oli EU/ETA-maiden kansalaisia toukokuun lopussa 3 300, mikä on 1 000 enemmän kuin vuosi sitten.

2.1.1. Maahanmuuttajia osallistavien, innovatiivisten työllistymishankkeiden

kehittäminen. Työvoimapalveluna järjestettävien tukitoimien, kuten työvoimakoulutuksen, erilaisten ohjauspalveluiden ja työllistämistoimien lisäksi tarvitaan työmarkkinoille ohjaavan palveluprosessin alkuvaiheessa monipuolista tukea, kuten maahanmuuttajaryhmille järjestettäviä hankkeita tai klubitoimintaa, joilla etsitään innovatiivisia ratkaisuja ja polkuja työelämään tai yrittäjyyteen. Tukipalveluita tehostamalla voidaan maahanmuuttajien työllistymisasetta nostaa lähemmäs kantaväestön tilannetta. Työtä tehdään verkostotyönä, jossa toimijoina ovat työhallinto, maahanmuuttajat, koulutus- ja projektiorganisaatiot ja maahanmuuttajayhdistykset (ks. Työkompassi 2 -hanke, s. 30). Toimintaa voidaan suunnata näin myös ulkomaisiin vaihto-opiskelijoihin sekä Keski-Suomessa työskentelevään tilapäiseen ulkomaiseen työvoimaan.

2.1.2 Yhteistyön kehittäminen työ- ja elinkeinotoimistojen, oppilaitosten, työmarkkinajärjestöjen ja maahanmuuttajayhdistysten kesken.

Työ- ja elinkeinotoimistoilla, oppilaitoksilla ja elinkeinoelämällä on jo toimivia yhteistyörakenteita, joiden ansiosta elinkeinoelämä löytää tarvittavat osaajat nopeasti ja dynaamisesti. Maahanmuuttajat asiakkaina tulisi ottaa paremmin huomioon koulutusta suunniteltaessa. Haasteena on maahanmuuttajayhdistysten ja työyhteisöjen integroiminen mukaan yhteistyöhön. Maahanmuuttajat löytävät työpaikkansa parhaiten näiden omaehtoisten vertaisverkostojen kautta esim. Mosaiikki ry:n MaMu-Media -projekti auttaa venäläisiä maahanmuuttajia työllistymiseen liittyvissä asioissa. Vertaisverkostoja voidaan hyödyntää sekä rekrytoinnissa että koulutuksessa.

2.1.3 Maahanmuuttajien yritysneuvonnan kehittäminen.

Nykyistä yrityshautomotoimintaa voidaan tehostaa ja kohdistaa myös maahanmuuttajien erityistarpeisiin. Jyväskylässä toimivan yrityspalvelukeskus Luotsin työyhteisön asiantuntijuutta laajennetaan kattamaan monikulttuurisuuden haasteet. Maahanmuuttajien perustamia yrityksiä tarvitaan varsinkin moderneille kasvualoille (kun yritystoiminta nyt kohdistuu lähinnä ravitsemuspalveluihin). Maahanmuuttajataustaisten yrittäjien tueksi voidaan rakentaa esimerkiksi kauppakamaritoimintaa. Hyviä esimerkkejä ja yhteistyömahdollisuuksia voi löytyä muun muassa Tukholman suunnasta. Esimerkiksi Diakonia-ammattikorkeakoulu Helsingissä järjestää maahanmuuttajille tarkoitettua yrittäjämentorointia, joka on osoittautunut erittäin toimivaksi koulutusmenetelmäksi.

2.1.4 Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttaminen koulutuspalveluja

kehittämällä. Jo kotimaassaan jonkin ammatillisen koulutuksen ja/tai tutkinnon suorittaneen

maahanmuuttajan työllistymistä voidaan helpottaa ja nopeuttaa järjestämällä heti maahan tultaessa taso- ja näyttötestejä sekä näiden testien perusteella profiloitua koulutusta, jonka tulisi olla mahdollisuuksien mukaan rekrytoivaa (eli täsmäkoulutusta jo tiedossa olevaan/sovittuun työpaikkaan). Tasotestien ja näyttötutkintojen ohella myös työharjoittelukäytäntöjä ja työssä oppimista tulisi kehittää kouluttajien, maahanmuuttajayhdistysten ja työnantajien tiiviillä yhteistyöllä. Työssä oppimisen tulisi sisältää sekä tarvittavan kielitaidon että työtaitojen ja – tietojen oppimista. Koulutus voi toimia yhteistyössä työnantajien kanssa niin, että työnantajilta saadun palautteen perusteella kehitetään maahanmuuttajille suunnatun koulutuksen sisältöjä. Työharjoittelua ja opiskelua on jo yhdistetty hyvin tuloksin mm. Opi-koulutuksessa. Ammatilliseen koulutukseen pääsyn tulisi olla nykyistä helpompaa ja opiskelun tueksi on kehitettävä uusia tukitoimia ja – palveluita kuten tutortoimintaa, jonka avulla pystyttäisiin myös edistämään suomalaisten ja maahanmuuttajaopiskelijoiden tutustumista toisiinsa.

Panostusta suomen kielen koulutukseen ja työssä oppimiseen tulee huomattavasti lisätä työllistymisen helpottamiseksi. Perustason kotoutumiskoulutukset tulisi priorisoida ja vakiinnuttaa. Koulutusta ja opastusta maahanmuuttajien omalla äidinkielellä lisätään erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa. Koulutuksen järjestämisessä voidaan hyödyntää entistä enemmän maahanmuuttajayhdistyksiä. Palveluprosessi yhdistää tällä tavalla yksilölliset tarpeet sekä vertaisryhmän suoman tuen. Profiloitun koulutuksen järjestämiseksi tulisi kehittää nk. "nonstop-kielikoulutusta", eräänlainen "koulutustarjonnan seisova pöytä", josta koulutus on helppo profiloida yksilöllisiin tarpeisiin.

Koulutusta tulisi järjestää asiakaslähtöisesti, mutta samalla pitkäjänteisesti sekä julkisina palveluina että kolmannen sektorin yms. yksityisinä palveluina. Kokonaisuus tulisi saada yksiin kansiin koulutustarjonnan kokonaisuutta esitteleväksi opinto-oppaaksi. Korkeasti koulutetuille tarvitaan nopeammin etenevää, intensiivistä koulutusta sekä itseopiskelua tukevia koulutusmateriaaleja ja – malleja (esim. verkkomateriaalit, videoneuvottelun hyödyntäminen), jotta työllistyminen onnistuisi mahdollisimman nopeasti (vrt. Turun Specima-projekti). Tarvetta olisi myös ammattialakohtaisista koulutuksista, joihin sisältyy ammattisanaston opiskelua.

*Tässä opetellaan kertomaan vaatteista ja väreistä suomeksi oman vaatetuksen avulla.
Kuva Päivi Iikkanen.*

Kotouttamiskoulutukseen tulee sisällyttää koulutusosio Suomen työmarkkinajärjestelmän toiminnasta, työelämän pelisäännöistä sekä ay-liikkeen toiminnasta. Tähän tarpeeseen on Työ- ja elinkeinoministeriössä kehitetty ns. *työelämäsertifikaattia*, joka on ko. asioihin liittyvä hygieniapassin tapainen osaamistesti. Jyväskylän aikuisopisto ja Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus osallistuvat sertifikaatin pilotointiin ja jatkokehitykseen.

2.2 Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen

Maahanmuuttajien ja palveluissa toimivan henkilöstön haastatteluissa tuli esiin, että maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmien toteuttaminen käytännössä on vaikeaa. Lakisääteinen kolmen vuoden kotoutumisjakso ei ole tehokkaassa käytössä, sillä koulutusten ja harjoittelujen välissä on pitkiä taukoja. Koulutukset ja harjoittelut eivät johda työllistymiseen. Koulutuksessa opittu suomen kieli ei kehity, jos sitä ei voi käyttää työelämässä. Monet kokevat olevansa "kurssikierteessä". Kotoutumisen vaatima aika nähtiin myös hyvin yksilöllisenä. Kotouttamistyössä tarvittava osaaminen on keskittynyt erityispalveluiden henkilöstölle isompiin kaupunkeihin. Maahanmuuttajien erityistilanteiden tiedostamista ja palveluosaamista tarvitaan kuitenkin kaikissa palveluissa. Kokonaisvaltaisen ja yksilöllisen kotoutumisprosessin toteutuminen edellyttää yhteistyötä eri viranomaisien ja maahanmuuttajien kesken. Erityisesti jo alkuvaiheen kielikoulutuksessa on tärkeätä aloittaa kontaktit työelämään mm. työharjoittelun tai työelämävalmennuksen avulla.

2.2.1 Kaikilla Keski-Suomen kunnilla on ajantasaiset kotouttamisohjelmat vuonna 2011. Monissa Keski-Suomen kunnissa ulkomaalaisten määrät ovat vielä hyvin pieniä. Kuntien tulee kuitenkin huolehtia tarvittavien palveluiden järjestämisestä kaikille kuntalaisille. Keski-Suomen kunnat ovat laatineet lain mukaisen kotouttamisohjelman mutta monet näistä ohjelmista kaipaisivat päivittämistä. Tuoreimmat kotouttamisohjelmat ovat Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan (yhdistyi 1.1.2009 Jyväskylän kaupunkiin), Laukaan ja Muuramen vuonna 2006 laatima seudullinen *Monikulttuurisuus-ohjelma* sekä Keuruun ja Multian kuntien yhteinen vuonna 2009 julkaistu *Kotouttamis- ja maahanmuutto-ohjelma*, jossa huomioidaan myös työperusteiset maahanmuuttajat. Joutsan kunnassa on myös perustettu maahanmuuttotoimikunta ja aloitettu kotouttamisohjelman päivittäminen. Ohjelma valmistunee toukokuussa 2010. Myös Ääneseudulle on perustettu maahanmuuttajatyöryhmä. Työryhmän tehtävänä on mm. päivittää seudullinen kotouttamisohjelma, seurata sen toteutumista sekä jakaa ja välittää tietoa maahanmuuttaja-asioista.

2.2.2 Kaikissa Keski-Suomen kunnissa on maahanmuuttoyhdyshenkilöt vuonna 2010. Maahanmuuttoyhdyshenkilöiden tehtävänä on koordinoida oman kunnan palveluiden suunnittelua ja kehittämistä sekä tehdä maakunnallista yhteistyötä muiden kuntien maahanmuuttoyhdyshenkilöiden kanssa. Henkilöt voivat olla myös useamman kunnan yhteisiä. Henkilöille voidaan järjestää koulutusta ja heidän työtään voidaan tukea *Ulkomailta osaajaksi Keski-Suomeen* -projektin rahoituksella.

2.2.3 Monikulttuurikeskus Glorian toiminnan turvaaminen tulevaisuudessa.

Jyväskylän *Monikulttuurikeskus Gloria* aloitti toimintansa vuoden 2009 alussa Raha-automaattiyhdistyksen hankerahoituksen turvin. Keskuksen toiminta on käynnistynyt hyvin ja toimijat ovat verkostoituneet tehokkaasti keskenään. Kävijöitä keskuksessa oli vuoden 2009 aikana yhteensä n. 7000. Joka keskiviikko järjestetyissä kulttuurikahvioissa kävi syksyn aikana noin 700 ihmistä. Kulttuurit koetaan kiinnostavina ja kantasuomalaiset tutustuvat mielellään uusiin kulttuureihin, kun heillä on siihen mahdollisuus. Monikulttuurikeskus tarjoaa kokoontumispaikan etnisten vähemmistöjen omaehtoiselle kulttuurin harjoittamiselle ja monikulttuuriselle pienryhmätoiminnalle. Gloria mahdollistaa itseohjautuvan kotoutumisen, koska monikulttuurikeskuksen sisällöt suunnitellaan yhdessä asiakkaiden kanssa. Gloria on luonut avoimen, vuorovaikutuksellisen foorumin, jossa eri maista tulleet ihmiset sekä kantaväestö voivat tutustua toisiinsa. Gloria välittää tietoa eri kulttuureista jyväskyläläisille, samoin kuin suomalaisesta yhteiskunnasta maahanmuuttajille. Monikulttuurikeskus toimii rasismia ja ennakkoluuloja vastaan. Glorian tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat maahanmuuttajayhdistykset ja Keski-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto Wari ry (ks. kohta 3.3.8) sekä Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut, Jyväskylän Taidemuseo, alueen oppilaitokset ja muiden kaupunkien monikulttuurikeskukset. Jyväskylän kaupunki tai muut lähikunnat eivät ole toistaiseksi osallistuneet taloudellisesti Monikulttuurikeskuksen tukemiseen. Rahoitusta Monikulttuurikeskukselle on myönnetty vuoden 2010 loppuun asti, jonka jälkeen kaupungin tulisi ottaa vastuu keskuksen perusrahoituksesta kuten muutkin suuret kaupungit ovat tehneet. Oulussa ja Lahdessa, joissa asukasluku ja maahanmuuttajaväestön suhteellinen osuus ovat suunnilleen samat, monikulttuurikeskukset saavat kaupungilta huomattavan tuen vuosittain.

2.2.4 Maahanmuuttajien opastus- ja kotouttamistyössä tarvittavan osaamisen lisääminen palveluissa. Maahanmuuttajille tarkoitetut erilliset palvelut voivat osaltaan hidastaa maahanmuuttajien suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumista. Siksi palvelut tulisi pääsääntöisesti järjestää niin, että ne sopivat kaikille erityisryhmille. Tämä edellyttää sekä palvelun tuottajien osaamisen että palvelujärjestelmän kehittämistä niin, että maahanmuuttajat otetaan mukaan palveluiden kehittämistyöhön. Opastus- neuvonta- ja tukipalveluissa toimivien työntekijöiden monikulttuurisia valmiuksia ja osaamista lisätään ja parannetaan määrätietoisesti ajankohtaisilla, säännönmukaisesti toistuvilla työyhteisökoulutuksilla ja teemapäivillä. Erityistä huomiota kiinnitetään työ- ja elinkeinotoimistojen, neuvoloiden, päiväkotien, koulujen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilökunnan monikulttuurisuuskoulutukseen. Koulutus suunnataan koko palveluketjulle asiakaspalvelutasosta aina ylimpään johtoon asti. Maahanmuuttajayhdistysten roolia monikulttuurisuuskoulutusten toteuttajina vahvistetaan. Monikulttuurisia valmiuksia kehittäviä opetussisältöjä tulisi lisätä myös edellä mainittuihin palveluammatteihin johtaviin perustutkintoihin yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen opinnoissa.

2.2.5 Konsultoivan palvelun perustaminen TE-toimistojen maahanmuuttaja-asiakkaiden palvelun tueksi. Jyväskylän TE-toimistoon perustetaan Keski-Suomen alueella toimivien TE-toimistojen maahanmuuttaja-asioita hoitavan henkilöstön konsultoiva tukipalvelu. Pienemmillä paikkakunnilla maahanmuuttaja-asiakkaita on vähemmän ja satunnaisemmin, joten näin voidaan tukea osaamisen kehittämistä koko Keski-Suomen alueella. Tukipalvelun perustamiseen ei tällä hetkellä ole erillistä rahoitusta.

2.2.6 Kotouttamistoiminnan tilojen ja koordinoinnin kehittäminen. Erityisesti pakolaisia, mielenterveyspalveluja tarvitsevia, luku- ja kirjoitustaidottomia, ikääntyviä

maahanmuuttajia ja kotiäitejä varten tulee olla myös riittävästi erityispalveluja. Myös työperusteisesti maahan muuttaneet perheineen tarvitsevat alkuvaiheessa opastuspalveluja.

2.2.7 Perheisiin sekä lapsiin ja nuoriin panostaminen palvelujen kehittämisessä.

Maahanmuutosta puhuttaessa tulee ottaa huomioon, että siihen liittyvät palvelut eivät kohdistu pelkästään maahantulon alkuvaiheeseen. Suomessa syntyneet, ns. toisen (kolmannen jne.) polven maahanmuuttajat asettavat omat haasteensa julkisille peruspalveluille. Kehittämisen erityisenä painopistealueena tulisi olla toisen sukupolven eli lasten ja perheiden syrjäytymisen ehkäisy.

Vahvistetaan lasten, nuorten ja kotiäitien osallisuutta ja suomen kielen opetusta.

Kotoutumissuunnitelmat laaditaan yksilöiden ja perheiden tarpeita, toiveita ja mahdollisuuksia vastaaviksi ja siten, että niitä on reaalisesti mahdollista toteuttaa. Kotoutumiskoulutuksen järjestämisessä otetaan aina huomioon perheen tarpeet – kuten lasten päivähoitopaikkojen tarve. Tämä edellyttää aikuispalveluiden sekä lasten ja nuorten palveluiden yhteistyön ja palvelujen yhteisen suunnittelun lisäämistä ja kehittämistä. Erityistä huomiota kiinnitetään pakolaistaustaisten ja perhesiteen perusteella maahan muuttaneiden kotiäitien kotoutumiseen, jonka onnistumisella on suora vaikutus mm. äitien mahdollisuuksiin tukea lapsiaan ja nuoriaan koulunkäynnissä. Käytännön työmuotona voidaan käyttää esimerkiksi jalkautuvia perhetyöntekijöitä ja yhteisöllisen sosiaalityön menetelmiä. Suomen kielen sekä yhteiskuntatietojen ja – taitojen opetusjärjestelyjä kehitetään kotiäitien erityistilanteet huomioiden. Myös kolmas sektori otetaan entistä vahvemmin mukaan kotoutumisprosessiin ja kehitetään edelleen vapaaehtoistyötä esim. vanhempien vertaisryhmien, lasten kerhotoiminnan, perhekahviloiden sekä aikuisystävätoiminnan muodossa.

Laaditaan maahanmuuttajalapsille ja – nuorille omat kotoutumissuunnitelmat.

Maahanmuuttajalasten ja -nuorten koulussa menestymiseen, koulutusuralla etenemiseen ja harrastuksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Maahanmuuttajatausta voidaan huomioida yleisemminkin kasvatuksen ja koulutuksen järjestämisessä, esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmissa sekä nuorisotoiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä. Kotoutumissuunnitelmien pohjana on yksilöllinen tilanne- ja tarvearvio ja niihin sisällytetään kielisuunnitelma.

Kirjoittamisen ja lukemisen lisäksi täytyy osata myös puhua suomea. Palapeli 2 -projektin (ESR) oppitunnilla harjoitellaan kellonaikoja suomeksi. Kuva Päivi Iikkanen.

Alle 18-vuotiaiden kotoutumissuunnitelman laatiminen ja seuraaminen on neuvolan, päivähoidon, koulun, sosiaalitoimen ja perheiden yhteisellä vastuulla. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden vastaanottaminen koulumaailmassa huomioidaan nykyistä paremmin oppilaitosten tukioppilastoinnassa. Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut ja opetuspalvelut järjestävät läskykerhoja ja tehostettua kodin ja koulun välistä yhteistyötä maahanmuuttajalasten koulukäynnin tukemiseksi. Erityisen haasteellinen ryhmä ovat yksin alaikäisinä maahan tulleet turvapaikanhakijat. Heitä on tullut esim. Korpilahden Alkio- opistoon Nutukka-projektin kautta.

Peruskoulut, lukiot, ammatilliset oppilaitokset, ammattikorkeakoulut ja yliopistot käynnistävät yhdessä hankkeita ja prosesseja, joilla edistetään maahanmuuttaja-taustaisten lasten ja nuorten hakeutumista peruskoulusta lukioon tai ammatilliseen oppilaitokseen ja edelleen jatko-opintoihin korkeakouluissa.

Koulutuspolkujen jatkuvuutta edistetään parhaiten kehittämällä maahanmuuttajille tarkoituksenmukaisia oppimisen arviointimenetelmiä, opetusmenetelmiä sekä yhteistyötä koulun ja vanhempien kesken.

2.2.8 Maahanmuuttajayhdistysten resursointi, osallistaminen ja osaamisen hyödyntäminen. Maahanmuuttajayhdistysten taloudellista tukea ja osaamisen tasoa tulisi nostaa, jotta maahanmuuttajien osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet lisääntyisivät. Joissakin tilanteissa yhdistykset voivat toimia myös kotouttamispalveluiden tuottajina. Kuntien kotouttamisohjelmissa tulisi sopia kuntien eri hallintokuntien sekä kunnan alueella toimivien maahanmuuttajayhdistysten yhteistyörakenteiden ja -muotojen pääpiirteistä ja periaatteista. Maahanmuuttajayhdistysten toiminnan vahvistamiseksi hyödynnetään olemassa olevaa *Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry:n* (www.kyt.fi) kehittämää tukijärjestelmää, joka on yhdistysten apuna yhteistyöverkostojen kehittämisessä sekä rahoitusten hakemisprosesseissa. Yhdistysten toimintaa tulisi laajentaa ja käynnistää myös pienemmällä paikkakunnilla siellä asuvien maahanmuuttajien erilaisten aktiviteettimahdollisuuksien monipuolistamiseksi. Keski-Suomeen on 29.1.2008 perustettu *Keski-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto Wari ry*, jonka tarkoituksena on tukea jäsenyhdistystensä toimintaa sekä edistää yhteistyötä maahanmuuttajatoimijoiden kesken. *Mosaiikki ry*. tiedottaa projektirahoituksen turvin maahanmuuttajayhdistysten toiminnasta Mosaiikki-lehdessä ja Internet-sivustollaan.

2.2.9 Matalan kynnyksen tukipalvelujen sekä mielenterveys- ja muiden erityispalvelujen saatavuuden ja toimivuuden kehittäminen pakolaisten erityistarpeita vastaaviksi ja pakolaisten kotoutumisen helpottamiseksi. Pakolaisuus ei ole vapaaehtoista vaan pakon sanelemaa ja siksi pakolaisuuteen liittyy usein myös traumaattisia kokemuksia, jotka entisestään vaikeuttavat sopeutumista uuteen maahan. Tästä johtuen joidenkin pakolaisten työllistyminen ja kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan on erityisen vaikeata. Erityispalveluiden tarpeessa ovat kidutetut ja traumatisoituneet pakolaiset, joille luotuja valtakunnallisia ja alueellisia hoitojärjestelmiä tulee kehittää. Valtion tulee vastata näistä kustannuksista. Kuntien peruspalveluissa pitäisi lisätä kykyä tunnistaa tähän kohderyhmään kuuluvat.

2.3 Humanitaarisen maahanmuuton kehittäminen

Humanitaarinen maahanmuutto on osa maahanmuuton kokonaisuutta ja koko Keski-Suomen tulee kantaa vastuunsa pakolaisten vastaanotosta. Pakolaisia on tähän mennessä sijoitettu Suomessa yli 140 kuntaan. Keski-Suomessa pakolaisia on otettu vastaan vuodesta 1990 alkaen ja mukana vastaanotossa ovat olleet Jyväskylän, Jyväskylän maalaiskunnan, Keuruun, Laukaan, Muuramen, Saarijärven ja Äänekosken kunnat. Viime vuosina pakolaisia on ottanut vastaan vain Jyväskylän kaupunki.

2.3.1 Kaikissa Keski-Suomen kunnissa tehdään virallinen päätös pakolaisten vastaanotosta vuosien 2010 ja 2011 aikana.

Pakolaisten kuntapaikoista on viime vuosien aikana ollut kova puute. Maahanmuuttopoliittinen ministeriöryhmä päättää vuosittaisesta pakolaiskiintiöstä ja siitä mihin pakolaisten kiintiövalintamatkat kohdentuvat. Viime vuosina kiintiö on ollut 750 kiintiöpakolaista vuosittain, johon on sisältynyt erittäin kiireellistä sijoitusta tarvitsevat 100 hätätapausta. Vuoden 2009 lopussa edes heille ei ole pystytty järjestämään kuntapaikkaan kohtuullisen ajan sisällä. Näistä syistä kaikkia Keski-Suomen kuntia tarvitaan mukaan pakolaisten vastaanottoon. Sisäasiainministeriön hallinnoima *Haapa-hanke* (Euroopan pakolaisrahasto) tukee ELY-keskusten maahanmuuttoasiantuntijoita sekä kuntia myös taloudellisesti erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien kiintiöpakolaisten vastaanoton järjestämisessä. Myös kunnille maksettavia valtion laskennallisia korvauksia korotettiin vuoden 2010 alusta 10 %.

Keski-Suomen kunnista vain Jyväskylä on viime vuosina ottanut vastaan pakolaisia. Jyväskylän kaupunki on vastaanottanut vuosittain 50 YK:n pakolaisjärjestön asettamat pakolaisuuden kriteerit täyttävää kiintiöpakolaista tai oleskeluluvan saanutta turvapaikanhakijaa. Jyväskylään suunnitellaan perustettavan perheryhmäkoti sellaisia yksin alaikäisinä maahan tulevia turvapaikanhakijoita varten, jotka ovat jo saaneet oleskeluluvan. Perheryhmäkodin paikkamäärä on vielä avoin. Samassa yhteydessä Jyväskylän pakolaiskiintiötä halutaan nostaa niin, että 75 pakolaista ja heidän myöhemmin tulevat perheenjäsenensä voisivat saada kuntapaikan.

2.3.2 Kuntien vastaanottovalmiuksien kehittäminen niin, että kaikki Keski-Suomen seutukunnat osallistuvat pakolaisten vastaanottoon vuonna 2011.

Kuntien vastaanottovalmiutta ja -toimintaa kehitettäessä tulee huomioida kunta- ja palvelurakenteissa tapahtuvat muutokset. Lähtökohtana on, että kaikki Keski-Suomen seutukunnat osallistuvat pakolaisten vastaanottoon. Pakolaisten vastaanottamista helpotetaan kehittämällä seudullista yhteistyötä kuntien kesken. Seutukunnittain tulisi laatia yhteinen kotouttamisohjelma, jossa otetaan huomioon humanitaarisen vastaanoton lisäksi työperusteinen maahanmuutto. Yksityisillä palveluilla ja kuntien yhteistyöllä kehitetään maahanmuuttajien palvelujen järjestämistä ja suunnittelua. Vastaanottosopimuksen laatimisprosessin yhteydessä huomioidaan kuntien johto- ja luottamushenkilöiden perehdyttäminen. Sopimuksen laatimisen yhteydessä sovitaan vastaanoton konkreettisista toimintarakenteista (voidaan sijoittaa myös kotouttamisohjelmaan), mitä kautta luodaan perusvalmius vastaanotto- ja kotouttamistyön joustavaan käynnistämiseen. Erityyppisten kuntien saaminen vastaanottosopimusten piiriin luo edellytyksiä nykyistä monipuolisemmille asumisvaihtoehdoille eri lähtökohdista (koulutus- ja ammattitausta, perhekoko jne.) tuleville kotoutujille.

2.4 Työperusteisen maahanmuuton edistäminen

Ikärakenteen muutoksesta johtuen maakuntamme työvoiman määrä saavuttaa lakipisteensä 2010-luvun alkupuolella. Vaikka tämän hetkiset työvoimareservit riittävät määrällisesti tyydyttämään lähiajan työvoimatarpeet, Keski-Suomessa on varauduttava työperusteisen maahanmuuton kehittämiseen.

Ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin tulisi olla täsmärekrityntia Keski-Suomen työvoimapulasta kärsiville toimialoille. Vuoteen 2020 ulottuvassa tarkastelussa uusia työpaikka-avauksia arvioidaan avautuvan eniten kaupan, sosiaalialan sekä opetusalan ammateissa.

2.4.1 Työvoiman saannin turvaaminen hyödyntämällä julkisia ja yksityisiä kansainvälisiä työnvälityspalveluja. Ulkomaisen työvoiman rekrytoinnissa voidaan hyödyntää esimerkiksi EU-alueen yhteistä EURES-työnvälitysjärjestelmää. Keski-Suomessa Euroopan komission kouluttaman EURES-neuvojan palveluita saa Jyväskylän TE-toimistosta.

2.4.2 Kuvauksen laatiminen ulkomaisen työvoiman rekrytointiprosessista osana työhallinnon palvelua. Käynnistetään ja jatketaan työvoimapalvelujen kehittämisprosesseja sekä tunnistetaan ja määritellään kehittämistarpeita.

2.4.3 Elinkeinoelämän osallistaminen työperusteisen maahanmuuton edellyttämien palvelujen järjestämiseen. Kun työperusteista maahanmuuttoa tarvitaan elinkeinoelämän toimivuuden ja kilpailukyvyn turvaamiseksi, elinkeinoelämältä tarvitaan rahoitusta ja aktiivisuutta työperusteisen maahanmuuton kehittämiseen. Toimenpiteitä voivat olla muun muassa monikulttuurisuuskasvatus sekä rekrytointipalveluiden ja työhöntulovalmennuksen kehittäminen.

2.4.4 Monikulttuurisuuskoulutuksen ja asennekasvatuksen edistäminen elinkeinoelämässä, yrityksissä ja julkisissa palveluissa. Järjestetään Keski-Suomessa viranomaisten, maahanmuuttajayhdistysten ja työmarkkinajärjestöjen yhteinen asennekasvatuskampanja. Asennekasvatus sisältää koulutusta, hyvien esimerkkien esille tuomista mediassa sekä ihmisten arkisten kohtaamisten kehittämistä. Koulutusta voidaan vuonna 2010 järjestää *Ulkomailta osaajaksi Keski-Suomeen* – projektin rahoituksella.

2.4.5 Työperusteisen maahanmuuton opastusjärjestelmän edelleen kehittäminen. Työnantajille ja Keski-Suomeen muuttaville tarkoitettuja jo olemassa olevia palvelupisteitä kehitetään edelleen vastaamaan paremmin monikulttuuristuvan asiakaskunnan tarpeita. Lisätään maahanmuuttajien omakielistä palvelutarjontaa ja laaditaan sekä työnantajille että työhön tuleville maahanmuuttajille helposti saatavilla olevia erikielisiä oppaita ja tiedotetaan niistä aktiivisesti mm. eri viranomaisten toimipisteissä. Eri viranomaistahojen palveluprosesseja olisi myös syytä selkiyttää sekä laatia niistä kuvaus ja ohjeistus asiakkaille.

2.4.6 Osallistuminen työministeriön käynnistämään valtakunnalliseen

”Eurooppalaisen yhteistyön lisääminen työvoima-, koulutus- ja elinkeinopolitiikassa edistämällä työperusteista maahanmuuttoa” – ohjelmaan. Tähän ohjelmaan kuuluvat *Ulkomailta osaajaksi Keski-Suomeen, Osaajia teollisuudelle – Työvoimaa ulkomailta ja TE-nelonen* -projektit ovat jo käynnissä Keski-Suomessa ja projektien rahoituksella voidaan tukea ulkomaisen työvoiman neuvonta- ja opastusjärjestelmän kehittämiseen (esim. monikulttuurisuus- ja kielikoulutukset) ja ulkomaiset työvoiman rekrytoinnin mallintamiseen liittyviä toimenpiteitä. Keski-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman koostaminen toteuttaa projektien tavoitteita.

2.4.7 Työ- ja elinkeinoelämän tarpeiden systemaattisen ja jatkuvan

ennakointitoiminnan turvaaminen ja kehittäminen. Työelämän työvoima- ja osaamistarpeiden jatkuva seuranta ja näiden tarpeiden tunnistaminen edellyttää lyhyen ja keskipitkän aikajänteen tulevaisuustarkastelua. Maakunnassa tarvitaan eri toimijoiden ennakoitiosaamisen lisäämistä ja syvenevää vuoropuhelua. Keski-Suomessa pitkän aikavälin ennakointi on maakuntaliiton tehtävä. ELY-keskus seuraa työllisyystilannetta ja tekee lyhyen aikavälin ennusteita.

2.5 Ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistymisen kehittäminen

2.5.1 Täsmärekrityöinnin kohdistaminen Suomessa opiskeleviin ulkomaalaisiin tutkinto-opiskelijoihin sekä tilapäisesti Suomessa työskentelevään ulkomaiseen työvoimaan.

Varsinkin tilapäisesti Suomessa työskentelevän työvoiman pysyvään rekrytointiin voidaan vaikuttaa tiedottamalla työsuhdeturva- ja muista työelämän pelisääntöasioista sekä kehittämällä palveluita perheiden kotouttamiseen. Jyväskylän yliopisto hallinnoi Keski-Suomen liiton rahoittamaa *Ulkomaalaisten opiskelijoiden työharjoittelun kehittäminen* – projektia, jonka tavoitteena on maakunnan yritysten kansainvälistymisen edistäminen ulkomaisten harjoittelijoiden kautta, tiedon lisääminen yrityksissä kansainvälisestä harjoittelutoiminnasta sekä työnantajien valmiuksien parantaminen ja kiinnostuksen lisääminen ulkomaalaisten harjoittelijoiden palkkaamiseen. Hankkeessa toimivat yliopiston lisäksi Jyväskylän ammattikorkeakoulu ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymä. Kevättalvella 2010 julkaistaan myös yrityksille suunnattu www.maailmalähellä.fi -sivusto, joka edistää kansainvälisten osaajien löytymistä työharjoittelijoiksi maakunnan kansainvälistymässä oleviin yrityksiin.

*Kafa silittää.
Kuva Roija Korhonen.*

2.6 Keski-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen

Keski-Suomen kansainvälistä imagoa ja houkuttelevuutta tulee kehittää. Vetovoimaisuus ja houkuttelevuus ovat edellytyksiä täsmärekrytoinnin onnistumiselle – ja mitä houkuttelevampi Keski-Suomi on, sitä vähemmän tarvitaan vaativia ja kalliita kansainvälisiä prosesseja. Kotouttamispalveluiden laatuun ja erikoisosaamiseen panostaminen on tehokas tapa rakentaa Keski-Suomen kansainvälistä imagoa.

2.6.1 Yhdyskuntasuunnittelun ja asuntopolitiikan kehittäminen monikulttuuristuvan väestön tarpeita huomioiviksi. Maahanmuuttajille tulisi olla saatavilla monipuolisia - myös kalustettuja - ja erikokoisia vuokra-asuntoja eri alueilta. Tällä tavalla vältetään maahanmuuttajien integroitumista hidastavien asumiskeskittymien syntyminen. Koska asumiskeskittymät kuitenkin jo ovat arkista todellisuutta varsinkin suurissa kaupungeissa, niin jo olemassa olevien asumiskeskittymien lähipalveluita pyritään parantamaan sekä osallistamaan ja resursoimaan asukasyhdistyksiä syrjäytymis- ja eriytymisprosessien ehkäisemiseksi ja viihtyisyyden lisäämiseksi. Myös pienet kunnat ovat kyvykkäitä ja halukkaita järjestämään tarvittavia kotouttamispalveluita, mikäli näillä toimenpiteillä voidaan samalla edistää pitkäjänteistä, kuntien elinvoimaisuutta tukevaa väestöpolitiikkaa.

2.6.2. Yhdenvertaisuuden edistäminen koko väestön asennekasvatukseen panostamalla. Järjestetään Keski-Suomessa viranomaisten, maahanmuuttajayhdistysten ja työmarkkinajärjestöjen yhteinen asennekasvatuskampanja. Asennekasvatus sisältää sekä hyvien esimerkkien esille tuomista mediassa että myös ihmisten arkisten kohtaamisten kehittämistä. Monikulttuurisuuskoulutusta ja asennekasvatusta suunnataan koko väestölle, sekä kantaväestölle että maahanmuuttajille, palveluja tuottaville ammattilaisille, johtohenkilöstölle ja kunnanjohtajille. Työyhteisöissä monikulttuurisuuskoulutusta järjestetään työntekijöille ja esimiehille. Työpaikkojen yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimista ja seurantaa kehitetään. Kotouttamispalveluiden hyvä laatu, työperusteisen maahanmuuton onnistunut kehittäminen sekä maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan edellyttävät kokonaisuuden hahmottamista sekä vahvaa poliittista sitoutumista.

2.6.3 Monikulttuurisuuden kehittäminen luovan talouden vahvuudeksi. Alueen monikulttuurisuuden lisääntymisen on todettu lisäävän alueen kilpailukykyä ja parantavan talouskasvua. Olemassa olevaa monikulttuurista toimintaa avataan ja tuodaan esille laajemmalle yleisölle. Toimijoina ovat maahanmuuttaja- ja monikulttuuriset järjestöt yhdessä Monikulttuurikeskus Glorian kanssa.

2.6.4 Keski-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen. Maakunnan vetovoimaisuutta parannetaan kehittämällä alueen eri organisaatioiden välistä yhteistoimintaa, johon liittyy yhteisiä toimintaprosesseja ja -menettelyjä yhdessä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Maakunnan

Human Technology on Keski-Suomen yhteinen brandi kansainvälistymisessä.

imagon parantamista pohjustetaan selvittämällä hyviä maakunnallisen markkinoinnin käytäntöjä ja toimintamalleja myös muualta. Jyväskylän seudun kehittämissyhtiö Jykes Oy:n koordinoimassa Kansainvälistyvä Keski-Suomi -projektissa on usean organisaation yhteistyönä laadittu ”Human Technology Central Finland” www-sivusto (www.humantechnology.fi), joka sisältää neuvoja ja ohjeita kansainvälistyville yrityksille sekä tietopaketit Keski-Suomeen suuntaaville yrityksille, opiskelijoille, asukkaille, työntekijöille ja matkailijoille.

Mosaiikki ry:n vuoden 2010 aikana julkaistava Internet-sivusto esittelee Keski-Suomen kuntia ja niiden palveluja suomeksi ja venäjäksi – sivuston tarkoitus on lisätä näiden kuntien vetovoimaisuutta osaavan työvoiman silmissä tiedon lisääntymisen myötä (<http://www.mosaiikki.info/keski-suomi/>).

2.7 Aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa tukevien rakenteiden vahvistaminen

Vuoden 2010 alussa perustetut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ja seitsemälle alueelle perustettavat maahanmuuttoyksiköt tulevat muuttamaan maahanmuuttotyön alueellista rakennetta. Samaan aikaan keskeiset lait muuttuvat ja uusi kotouttamislaki tulee vaikuttamaan myös käytännön työhön. Joka tapauksessa tulee varmistaa, että palvelut ja toimintatavat ovat eri alueilla yhtä laadukkaita ja yhdenvertaisuus toteutuu asuinpaikasta riippumatta. Kaikilla alueiden toimijoilla ja etenkin päättäjillä tulee olla riittävästi tietoa koko alueen tapahtumista ja yleensä maahanmuuttopolitiikasta. Käytännön työntekijöille on tarjottava riittävästi koulutusta osaamisen päivittämiseen ja konsultaatiota erityisen vaikeissa asiakastilanteissa.

2.7.1 Maahanmuuttopolitiikan koordinaatio ja seuranta. Keski-Suomeen perustettiin Maahanmuuttoasioiden koordinaatioryhmä keväällä 2009. Työryhmän tehtävänä on Keski-Suomen maahanmuuttoliittisen puiteohjelman koostaminen. Puiteohjelman laatimisella haluttiin tuoda esiin Keski-Suomessa tehtyä maahanmuuttajatyötä ja valmistautua mm. ELY-uudistukseen, jonka myötä Keski-Suomen maahanmuuttoasioiden koordinoituyhteistyö tiivistyy Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa.

2.7.2 Maahanmuuttoon liittyvän tutkimuksen ja ennakoinnin kehittäminen.

Sekä työperusteisen maahanmuuton tarvetta että humanitaariseen maahanmuuttoon johtavia kehityslinjoja tulee seurata, tutkia ja ennakoida pitkäjänteisesti, jotta maakunnan työvoimatarpeet tunnistetaan ja alueen toiminta- ja palvelurakenteita voidaan kehittää tarpeita vastaaviksi. Erityistä huomiota kiinnitetään kansalliseen ja kansainväliseen bench marking -tutkimukseen (parhaiden käytäntöjen tunnistamiseen ja hyödyntämiseen). Jyväskylän yliopistossa on aloitettu useita maahanmuuttajiin liittyviä eri alojen tutkimushankkeita (mm. visuaalisen ympäristön vaikutus kotoutumiseen). Yliopistossa toimii myös Monikulttuurisuus ja vuorovaikutus – osaamiskeskus, joka on asettanut tavoitteekseen osaamiskeskuksen tutkijaverkoston ja kolmannen sektorin toimijoiden välisen yhteistyön kehittämisen.

Työ alkoi toukokuussa 2009 järjestetyllä **Kohtaamisia ja voimavaroja monikulttuurisessa Keski-Suomessa – seminaarilla**. Seminaarin kohderyhmänä olivat maakunnalliset toimijat, kuten Jyväskylän kaupunki, oppilaitokset ja opistot, maahanmuuttajajyhdistykset, Monikulttuurikeskus Gloria ja erilaiset projektit ja hankkeet. Osaamiskeskus on ensisijaisesti tutkijaverkosto, joten

kevätseminaarin tavoitteena oli nimenomaan tutkijoiden ja ns. kolmannen sektorin toimijoiden kohtaamistilanteen luominen. Seminaarissa paneuduttiin kulttuurienvälisiin kohtaamistilanteisiin aivoriiperiaatteella ja tulokset tullaan julkaisemaan sarjana sanomalehtikirjoituksia *Keskisuomalaisessa*. Seminaarisarjan on tarkoitus jatkua kaikille avoimien seminaarien muodossa.

2.7.3 Kansalliseen maahanmuuttopolitiikkaan vaikuttaminen. Monet kotouttamispalveluja säätelevät ja luonnehtivat asiat perustuvat kansalliseen maahanmuuttopolitiikkaan. Siksi Keski-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman toteutuminen edellyttää myös kansalliseen politiikkaan vaikuttamista.

*Iloisia ilmeitä Palapeli 2 (ESR) -projektissa: kielen opiskelu voi olla myös hauskaa!
Kuva Päivi Ikkänen.*

3. Kotoutumista ja työllistymistä tukeva hanketoiminta Keski-Suomessa

Keski-Suomessa on toteutettu ja toteutetaan parhaillaan lukuisia maahanmuuttajien kotoutumiseen, työllistämiseen tai opiskelu-uran rakentamiseen tähtääviä hankkeita. Hanketyön jatkuminen normaalipalveluna on kuitenkin hyvin haasteellista.

Hankkeen nimi	Toiminta-aika	Rahoittaja	Hallinnoija	Palvelut	Kenelle	Yhteyshenkilö
Avaimet onnistumiseen	1.3.2007 - 31.12.2009	RAY	Jyvälän nuoret ry.	ohjausta, vapaa-ajan toimintaa, suomen kielen opintoja	17–29 -vuotiaalle maahanmuuttajanuorille	Anni Viinikainen, puh. 040 579 3801, anni.viinikainen@jyvala.fi
Jyväskylän Monikulttuurikeskus Gloria	1.1.2008– 31.12.2010	RAY	Keski-Suomen Yhteisöjen tuki ry	monikulttuurinen kohtaamispaikka	kaikille monikulttuurisuudesta kiinnostuneille yhdistyksille ja ryhmille	Arja Seppälä, puh. 040 743 3097, arja.seppala@kyt.fi , http://www.monikulttuurikeskus-gloria.fi/
MaMuPlus -projekti Toki -projekti	2010	MaMuPlus: Keski-Suomen ELY-keskus Toki: Länsi-Suomen Lääninhallitus	Työvalmennussäätiö Tekevä	työvalmennus kolmannella sektorilla, yrityksissä ja kunnissa; yksilövalmennus, ryhmävalmennus	kaikille maahanmuuttajille (nuorille ja aikuisille omat valmennukset)	aikuiset: Anu Laasanen, puh. 050 542 3636, anu.laasanen@tekeva.net nuoret: Kirsi Lamminaho, puh. 050 432 7803, kirsi.lamminaho@tekeva.net , yrityskoordinaattori: Heikki Laasanen, puh.050 432 7800, heikki.laasanen@tekeva.net , http://www.tekeva.net/mamu.shtml
MaMu-Media-projekti	2009 alkaen	RAY, Keski-Suomen ELY-keskus, Keski-Suomen liitto, Jyväskylän kaupunki	Mosaiikki ry.	tiedotusta maahanmuuttajille suomeksi ja venäjäksi (lehdet, ajankohtaistiedotteet, Keski-Suomea esittelevä Internet-sivusto), apua työnhakuun (työnhakudokumentit, kontaktit työnantajiin, työhaastatteluiden tulkkaus)	kaikille maahanmuuttajille (pääkohderymänä venäjän kieltä osaavat)	Tatjana Doultsseva puh. 0400 293 757 tatjana.doultsseva@mosaiikki.info mosaiikki@mosaiikki.info, http://www.mosaiikki.info

(OIVA – projekti päättyi 31.5.2009), OIVA 2 - projekti	1.02.2009–31.12.2011	Keski-Suomen ELY-keskus	Jyvässeudun Työttömät Ry.	työttömien työnhakijoiden edelleensijoittaminen yrityksiin ja yksityisille työnantajille, työvalmennus, koulutus	työvoimaa tarvitseville yrityksille ja työttömille työnhakijoille	Kaija Suuronen, puh. 045 260 3211 kaija.suuronen@jstry.fi http://www.oivaprojekti.fi/
Osaajia teollisuudelle – Työvoimaa ulkomailta	1.6.2008–31.12.2011	Keski-Suomen ELY-keskus (ESR)	Jyvässeudun kehittämissyhtiö Jykes Oy	tukea kotimaisen ja ulkomaisen työvoiman rekrytointiin, rekrytointikoulutuksiin ja osaamisen kehittämiseen työpaikoilla, apua uusien työntekijöiden opastukseen ja työntekijätarpeen ennakointiin	keskisuomalaisille metallialan yrityksille	Heikki Kinnunen puh. 020 771 5697, 040 553 8019 heikki.kinnunen@jykes.fi, http://www.jykes.fi/hanke_a_projektitoiminta/osaajia_teollisuudelle/
Palapeli 2	2007–2013	Keski-Suomen ELY-keskus (ESR)	Jyväskylän TE-toimisto	työvoimakoulutukseen rinnastettavaa koulutusta, ohjausyksikkö: ohjausta työllistymiseen ja koulutukseen hakeutumiseen	koulutukset: kotoutumislain piirissä oleville, ohjauspalvelu: kaikille Jyväskylän alueella asuville maahanmuuttajille	Heli Laine, puh. 040 719 2957, heli.t.laine@te-toimisto.fi , http://www.palapeli2.fi/
RuFi-lastenprojekti	2007 alkaen	Suomen kulttuurirahasto, OPM, Jkl:n kaupungin sivistystoimi, Moskovalainen säätiö Russkij Mir	Mosaiikki ry	Kaksikieliset (su-ve) lastenkirjat ja – lehdet (lehdet sisältävät tietoa paikallisista tapahtumista yms. sekä artikkeita kasvatuksellisista asioista), ja Internet –sivut	maahanmuuttajaperheille, kaksikielisille perheille, päiväkodeille, alakouluille ja kerhoille (myös suomalaisille lapsille venäjän kielen opiskeluun)	Tatjana Doultseva puh. 0400 293 757 tatjana.doultseva@mosaiikki.info mosaiikki@mosaiikki.info, www.mosaiikki.info
TE-nelonen	1.8.2008 - 30.4.2010	Keski-Suomen ELY-keskus (ESR)	Jyväskylän TE-toimisto	EURES – palveluiden markkinointi yrityksille ja muille yhteistyökumppaneille, yritysten avustaminen ulkomaisen työvoiman hankinnassa EURES – verkostoa hyödyntämällä	yrityksille ja organisaatioille, jotka tarvitsevat työntekijöitä ja haluavat tietoa EURES - järjestelmästä	Pirjo Raittila-Parkkinen, puh. 050 396 1729, pirjo.raittila-parkkinen@te-toimisto.fi

Työkompassi 2	1.10.2008– 30.9.2011	Keski-Suomen ELY-keskus ja Jyväskylän kaupunki	Keski- Suomen Yhteisöjen tuki ry.	tuettu työllistäminen, työvalmennus, tietoa työelämästä, ohjausta koulutukseen hakeutumiseen, tutkinnon päivittämiseen sekä vastavalmistuneille	työkäisille maahanmuuttajille	Mikael Isomäki, puh. 040 728 9013, mikael.isomaki@kyt.fi, http://www.kyt.fi/tyokompas si
Ulkomaalaisten opiskelijoiden työharjoittelumahdollisuuk sien kehittäminen Keski- Suomessa	1.3.2008– 31.12.2009	Keski-Suomen liitto	Jyväskylän yliopisto	työharjoittelupaikkoja yrityksissä	Jyväskylän yliopistossa, ammattikorkeakoulussa, ammattiopistossa tai aikuisopistossa opiskeleville tai niistä valmistuneille ulkomaalaisille	Tiina Saarinen, puh. 050 395 6015, tiina.saarinen@jyu.fi, http://www.jyu.fi/hallinto/rek rytointi/kvharjoittelu
Ulkomailta osajaksi Keski-Suomeen	1.9.2008– 31.12.2010	Keski-Suomen ELY-keskus (ESR)	Jyväskylän aikuisopisto	K-S maahanmuuttopoliittisen ohjelman koostaminen, monikulttuurisuuskoulutuks et yrityksille, viranomaisille ja paikallisille palveluntuottajille, uusien koulutusmallien kehittäminen	varsinaisia kohderyhmiä: ulkomaalaisille kotouttamis- ja työllistämispalveluja tuottavat toimijatahot: kunnat, kehittämisyhtiöt, hanketoimijat, koulutusorganisaatiot, kolmas sektori, järjestö- ja harrastustoiminta välillisiä kohderyhmiä: maahanmuuttajat, ulkomaiset opiskelijat ja maassa jo asuvat ulkomaalaiset, työyhteisöt	Päivi Iikkanen, puh. 040 341 6303, paivi.iikkanen@jao.fi, www.jao.fi -> Hankkeet

LÄHTEITÄ

Alueelliset talousnäkömät 1/2009 (Työ- ja elinkeinoministeriö, Työ- ja elinkeinokeskukset)

ESR toimintalinja 4 projektien tukirakenne MATTO (Sisäasiainministeriö, www.intermin.fi/matto)

Keski-Suomen maakuntasuunnitelma (Keski-Suomen liitto)

Keski-Suomen maakuntaohjelma 2007–2010 (Keski-Suomen liitto)

Keski-Suomen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma ja maakunnan yhteistyöasiakirja 2009–2010 (Keski-Suomen liitto)

Keski-Suomen työllisyyskatsaus toukokuu 2009 (Keski-Suomen TE-keskus)

Keski-Suomen työllisyyskatsaus heinäkuu 2009 (Keski-Suomen TE-keskus)

Keski-Suomen työllisyyskatsaus syyskuu 2009 (Keski-Suomen TE-keskus)

Monikulttuurinen Varsinais-Suomi, Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma vuoteen 2015 (Varsinais-Suomen TE-keskuksen julkaisuja 10 / 2007)

Pirkanmaan maahanmuuttopoliittinen puiteohjelma (Pirkanmaan liiton julkaisu B 109)

Toimivat työmarkkinat – osaajia ja työpaikkoja Keski-Suomeen, Kehittämishjelma 2009–2013 (Keski-Suomen liitto)

LIITTEET

LIITE 1: Maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä

EURES - työnvälitysjärjestelmä

EURES (European Employment Services) on Euroopan Unionin ja talousalueen maiden yhteinen työnvälityspalvelu, joka tiedottaa työpaikoista, järjestää rekrytointitapahtumia ja neuvoo käytännön asioiden hoitamisessa. Työnvälityspalveluita antaa lähes 800 EURES -neuvojaa.

Humanitaarinen maahanmuutto

Kiintiöpakolaiset, myönteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat sekä näiden ryhmien perheenjäsenet, jotka tulevat Suomeen perheenyhdistämisen kautta.

Kiintiöpakolainen

Suomeen otetaan pakolaiskiintiössä UNHCR:n pakolaisiksi katsomia henkilöitä tai muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia. Kiintiö päätetään vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä.

Kotouttamislaki

määrittelee eri tahojen velvollisuudet kotouttamistyössä. Se korostaa maahanmuuttajan omaa vastuuta ja aktiivisuutta sekä antaa viranomaisille välineitä tukea kotoutumista.

Kotoutuminen on vakiintunut suomen kieleen kotouttamislain (493/1999) myötä. Sen tavoitteena on, että maahanmuuttajat voisivat osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan kuten muutkin maassa asuvat. Laissa kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen.

Kotouttaminen tarkoittaa viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä. Suomen tai ruotsin kielen oppiminen on yksi kotoutumisen keskeinen edellytys. Työikäisten maahanmuuttajien kohdalla tavoitteena on pääsy työelämään ja saada tulijoiden osaaminen ja koulutus suomalaisen yhteiskunnan käyttöön.

Kotouttamisohjelma laaditaan maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi ja tukemiseksi. Ohjelmaan sisällytetään myös etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen. Sen laadinnasta vastaa kunta. Laki edellyttää kuntia laatimaan paikallisen kotouttamisohjelman ja tarjoamaan maahanmuuttajille toimenpiteitä, jotka edistävät heidän kotoutumistaan.

Kotoutumissuunnitelmalla tarkoitetaan maahanmuuttajan henkilökohtaista suunnitelmaa toimenpiteistä ja palveluista, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskuntaan. Suunnitelmassa sovitaan, millä toimenpiteillä autetaan tulijaa pääsemään sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Suunnitelman aikana selvitetään myös, miten muualla hankittu ammatti tai tutkinto voidaan saattaa suomalaisen työelämän vaatimuksia vastaavaksi, ja minkälaisia mahdollista lisäkoulutusta tarvitaan. Suunnitelman laadinnasta vastaavat työvoimatoimistot ja kunnat.

Oikeus kotoutumissuunnitelmaan ja siinä sovittuihin palveluihin on Suomessa kotikunnan saaneella työttömällä työmarkkinatuen ja /tai toimeentulotuen piirissä olevalla maahanmuuttajalla. **Oikeus kestää kolme vuotta** maahan saapumisen jälkeen. Sitä voidaan pidentää tietyin perustein enintään kahdella vuodella. Siihen eivät ole oikeutettuja Suomessa työssä olevat maahanmuuttajat eivätkä henkilöt, jotka eivät ole toimeentulotuen tarpeessa.

Kotoutumista edistävät ja tukevat toimenpiteet ja palvelut

Työ- ja elinkeinotoimisto ja kunta voivat järjestää kotoutumista edistävinä ja tukevina toimenpiteinä ja palveluina:

1. ohjausta, neuvontaa ja tiedottamista,
2. perehdyttämistä yhteiskuntaan ja sen toimintaan,
3. suomen tai ruotsin kielen opetusta, työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen ja työmarkkinatoimenpiteisiin rinnastettavia toimenpiteitä,
5. luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä perusopetusta täydentävää opetusta,
6. tulkkausta,
7. tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä toimenpiteitä ja palveluja,
8. alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimia toimenpiteitä ja palveluja,
9. erityistä tukea tarvitseville ryhmille järjestettäviä toimenpiteitä ja palveluja,
10. muita toimenpiteitä ja palveluja, jotka kannustavat maahanmuuttajaa omatoimisesti hankkimaan yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja.

Toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisessä tulee ottaa huomioon lapsen etu.

Maahanmuuttaja

Maahan pysyväluonteisesti muuttanut henkilö riippumatta hänen muuttosyystään. Maahanmuuttajan muuttomotiivina voi olla esimerkiksi työ, Suomessa asuva tai suomalainen perheenjäsen sekä pakolaisuus.

Pakolainen

YK:n pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan pakolainen on kotimaansa ulkopuolella ja hänellä on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolaisia Suomessa ovat kiintiöpakolaiset, myönteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat sekä perheenyhdistämisohjelman kautta saapuneet.

Paluumuuttaja

Ulkosuomalainen, joka on asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa myöhemmin takaisin Suomeen. Paluumuuttaja voi olla entinen tai nykyinen Suomen kansalainen sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleva, kuten inkerinsuomalainen, jolla on suomalainen syntyperä

Perheenyhdistäminen

Suomessa asuva henkilö voi saada perheenjäsenensä Suomeen perheenyhdistämissäännösten perusteella. Suomeen haluavan perheenjäsenen on saatava oleskelulupa, joka hänelle voidaan perhesiteen perusteella myöntää. Säännösten mukaan perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön puoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja Suomessa asuva henkilö on. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, on huoltaja hänen perheenjäsenensä.

Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Hakemuksen käsittelemisen ajaksi turvapaikanhakijalle järjestetään asuinpaikka vastaanottokeskuksesta. Yksintulleet alaikäiset lapset majoitetaan vastaanottokeskusten yhteydessä toimiviin ryhmäkoteihin. Jos hakijalle annetaan myönteinen päätös, hän saa yleensä joko pakolaisstatuksen tai oleskeluluvan suojelun tarpeen vuoksi. Tämän jälkeen hänestä tulee kuntalainen ja kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan alkaa.

Työperusteinen maahanmuutto ja tilapäinen ulkomainen työvoima

Työperusteisilla maahanmuuttajilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka muuttavat pysyvästi tai toistaiseksi Suomeen työn vuoksi hankkiakseen toimeentulonsa.

Ulkomaalainen opiskelija tai harjoittelija

Ulkomailta Suomeen tullut opiskelija tai harjoittelija, joka suorittaa osan tutkinnostaan tai koko tutkintonsa Suomessa. Käsittää siis sekä ulkomaalaiset vaihto-opiskelijat että tutkinto-opiskelijat.

Vapaa liikkuvuus

Kaikilla Euroopan unionin kansalaisilla on oikeus matkustaa toiseen jäsenvaltioon ja oleskella siellä enintään kolme kuukautta esittämällä voimassa oleva henkilötodistus tai passi. Mitään maahantulo- tai maastapoistumisviisumia ei saa vaatia. Työntekijöiden vapaa liikkuvuus Euroopan unionissa tarkoittaa, että kaikki työhön, palkkaukseen ja muihin työllistymisen ehtoihin sekä asunnon saantiin liittyvä, kansalaisuuteen perustuva syrjintä poistetaan. Jokaisella jäsenvaltion kansalaisella on oikeus ryhtyä palkattuun työhön ja toimia siinä toisen jäsenvaltion alueella kyseisen valtion kansalaisten työntekoa koskevan lainsäädännön mukaisesti.

LIITE 2: Tilastotietoa ulkomaalaisista Keski-Suomessa ja koko Suomessa

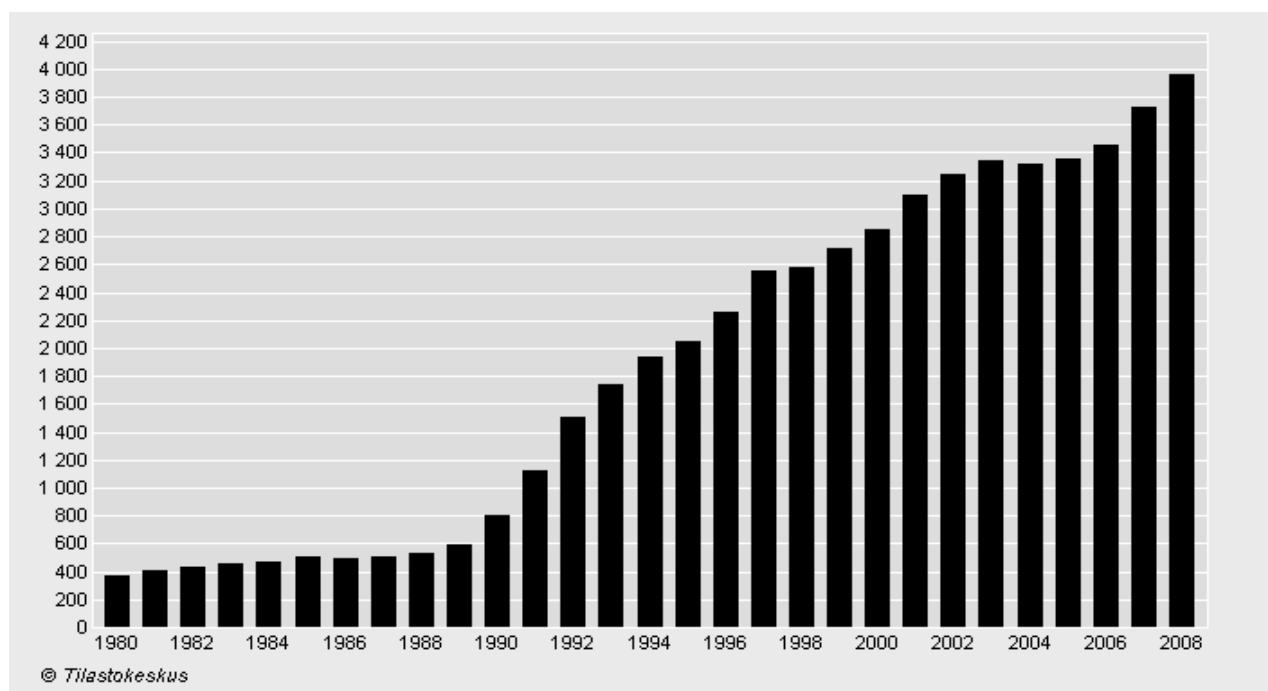
Ulkomaan kansalaiset

Kansalaisuudella tarkoitetaan jonkin maan kansalaisena olemista. Yleensä kansalaisuus saadaan syntyessä, mutta se voidaan vaihtaa muutettaessa toiseen maahan asumaan. Henkilöllä voi olla myös useamman maan kansalaisuus (ks. Kansalaisuuslaki, 1968/401 ja Kansalaisuusasetus, 1985/699). Jos henkilöllä on kahden maan kansalaisuus, joista toinen on Suomen, hän on tilastoissa Suomen kansalaisena. Jos Suomessa asuvalla ulkomaan kansalaisella on useita ulkomaiden kansalaisuuksia, hän on rekisterissä ja tilastoissa sen maan kansalaisena, jonka passilla hän on maahan tullut.

Ulkomaalaisten osuutta tarkastellaan yleensä kansalaisuuden mukaan. Vuonna 2008 ulkomaan kansalaisia asui Keski-Suomessa 3958 henkilöä. Suurin osa heistä, 2876 asui Jyväskylässä. Kuitenkin jokaisessa Keski-Suomen kunnassa asuu ulkomaan kansalaisia, määrällisesti vähiten heitä on Luhangassa.

Ulkomaalaisten osuus maakunnan koko väestöstä oli suurin Jyväskylässä (2,3 %), mikä on 73 % kaikista Keski-Suomen alueella asuvista ulkomaalaisista. Jyväskylän lisäksi vain Äänekoskella ulkomaan kansalaisten osuus oli yli yhden prosentin. Vuonna 2008 Luhangassa asui kaikkein vähiten ulkomaalaisia (0,2 %). Lukumäärät ovat kuitenkin pieniä ja ulkomaalaisten osuus koko Keski-Suomen väestöstä laskettuna oli keskimäärin 1,5 %. Koko maan väestöstä 2,8 % on ulkomaan kansalaisia. Keski-Suomen väestöosuus koko maasta on 5,1 %. Kaikista Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista asuu Keski-Suomessa 2,8 %.

Ulkomaan kansalaisten määrän kehitys Keski-Suomessa 1980–2008

Väestö 31.12.2008

Molemmat sukupuolet

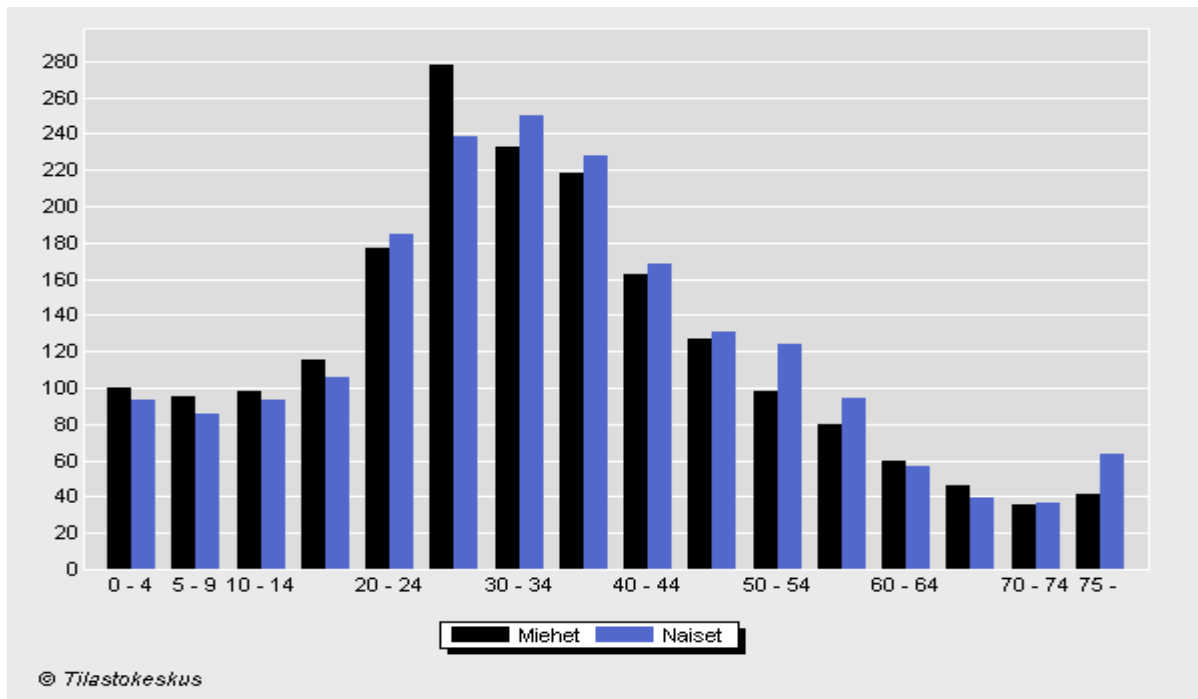
Kaikki ikäluokat yhteensä

	Kansalaisuudet yhteensä	Suomi	Ulkomaan kansalaiset yhteensä	Ulkomaan kansalaisten % osuus
Hankasalmi	5526	5485	41	0,7
Joutsa	5122	5080	42	0,8
Jyväskylä	128028	125152	2876	2,3
Jämsä	23167	22977	190	0,8
Kannonkoski	1609	1600	9	0,6
Karstula	4618	4590	28	0,6
Keuruu	10896	10816	80	0,7
Kinnula	1852	1833	19	1,0
Kivijärvi	1363	1352	11	0,8
Konnevesi	2978	2964	14	0,5
Kuhmoinen	2639	2615	24	0,9
Kyyjärvi	1558	1552	6	0,4
Laukaa	17763	17655	108	0,6
Luhanka	837	835	2	0,2
Multia	1953	1937	16	0,8
Muurame	9178	9105	73	0,8
Petäjävesi	3887	3860	27	0,7
Pihtipudas	4700	4669	31	0,7
Saarijärvi	10730	10667	63	0,6
Toivakka	2367	2355	12	0,5
Uurainen	3321	3299	22	0,7
Viitasaari	7330	7284	46	0,6
Äänekoski	20325	20107	218	1,1
Keski-Suomen maakunta	271747	267789	3958	1,5
Koko maa	5326314	5183058	143256	2,8

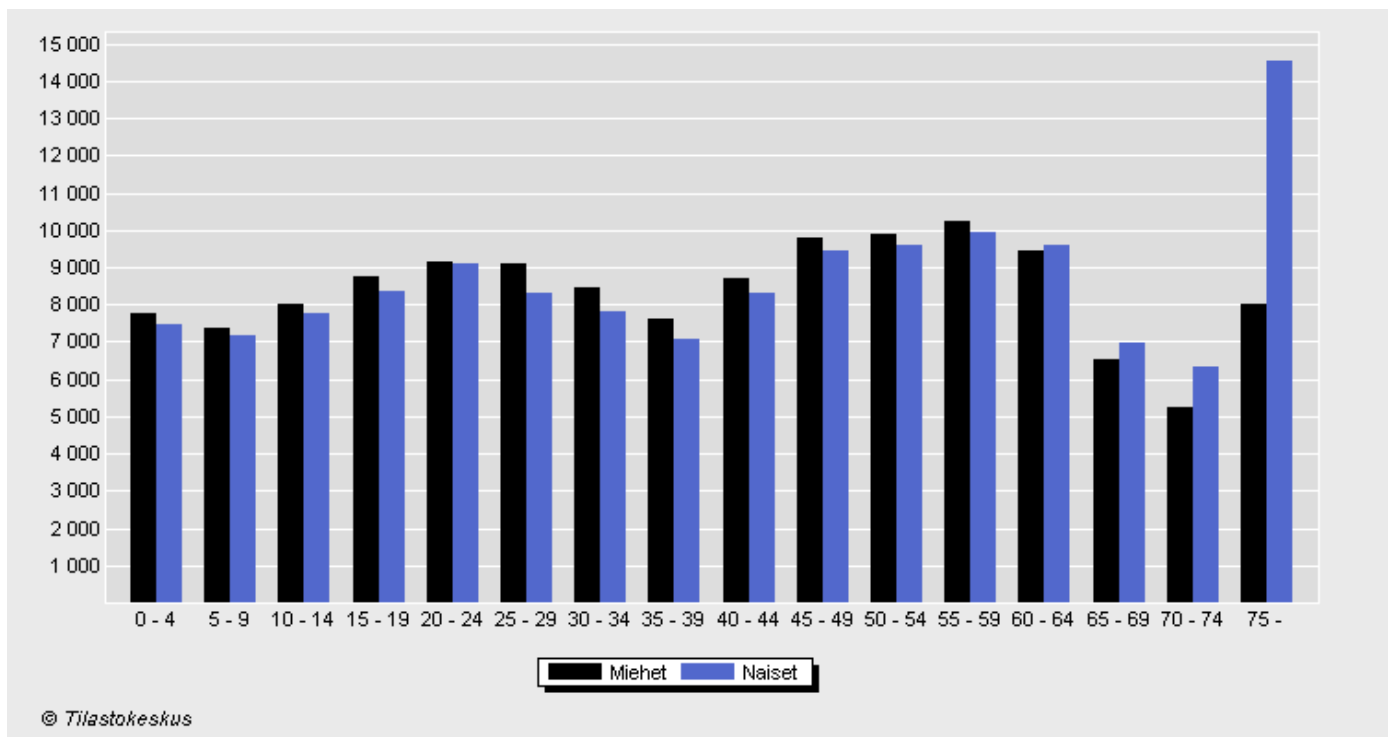
Lähde: Tilastokeskus

Ulkomaan kansalaisten ikärakenne

Ulkomaan kansalaisten ikärakenne poikkeaa selvästi valtaväestön ikärakenteesta. Lasten osuus on jonkin verran pienempi, työkäisten selvästi suurempi ja vanhusten osuus on hyvin pieni. Alla olevasta taulukosta näkyy ulkomaan kansalaisten ikärakenne Keski-Suomessa vuonna 2008.

Vertailun vuoksi tässä on Keski-Suomen koko väestön ikärakenne vuonna 2008:

Vierasta kieltä puhuvat

Tilastollisesti väestö voidaan jaotella myös äidinkielen mukaan. Tieto kielestä on saatu väestötietojärjestelmästä. Samalla kun vanhemmat ilmoittavat syntyneelle lapselle rekisteriin nimen, he ilmoittavat lapsen kielen. Kieli säilyy samana väestötietojärjestelmässä, ellei sitä erikseen muuteta. Kielet on koodattu Väestörekisterikeskuksessa ISO 639 -1-standardin mukaisesti.

Tässä tilastoinnissa ovat mukana jo Suomen kansalaisuuden saaneet, mutta vierasta kieltä äidinkielenään puhuvat. Tilastojen eroihin vaikuttaa se, että ruotsin kieltä puhuvat katsotaan kotimaista kieltä puhuviksi, mutta ulkomaalaisten tilastoissa osa heistä on ulkomaan kansalaisia. Vierasta kieltä puhuvien määrä on kasvanut Keski-Suomessa vuodesta 1990, ja myös puhuttujen kielten keskinäiset suhteet ovat muuttuneet jonkin verran. Sekä vuonna 1990 että 2008 venäjää äidinkielenään puhuvat ovat olleet suurin ryhmä Keski-Suomessa.

Eniten puhutut kielet Keski-Suomessa 1990 ja 2008

Ikäluokat yhteensä

Sukupuolet yhteensä

	1990	2008
Kielet yhteensä	257967	271747
suomi	256876	266199
ruotsi	348	425
saame	6	12

Vieraskieliset yhteensä 737 5111
niistä eniten puhutut

venäjä	122	venäjä	1630
englanti	113	eesti, viro	398
saksa	84	englanti	389
eesti, viro	42	persia	371
arabia	39	kurdi	258
puola	32	saksa	202
espanja	22	thai	181
ranska	17	albania	158
tšekki	16	turkki	132
unkari	15	kiina	131
kiina	14	arabia	111
portugali	14	espanja	103
persia	11	ranska	82
italia	8	puola	72
thai	8	unkari	52

Lähde: Tilastokeskus

Koko Keski-Suomessa vieraita kieliä puhuvia on 5111 eli 1,9 % väestöstä. Kuntatasolla eniten vieraiden kielten puhujia on Jyväskylässä ja vähiten Luhangassa. Vierasta kieltä äidinkielenään puhuvia on jonkin verran enemmän kuin ulkomaan kansalaisia.

**Väestö kielen mukaan
Keski-Suomessa 2008**

	Väestö yhteensä	Suomenkieliset	Muut kielet yhteensä	Vierasta kieltä puhuvien % osuus väestöstä
Hankasalmi	5526	5477	39	0,7
Joutsa	5122	5064	47	0,9
Jyväskylä	128028	123850	3903	3,0
Jämsä	23167	22895	249	1,1
Kannonkoski	1609	1595	12	0,7
Karstula	4618	4595	23	0,5
Keuruu	10896	10785	98	0,9
Kinnula	1852	1841	11	0,6
Kivijärvi	1363	1353	10	0,7
Konnevesi	2978	2959	19	0,6
Kuhmoinen	2639	2613	21	0,8
Kyyjärvi	1558	1550	7	0,4
Laukaa	17763	17613	127	0,7
Luhanka	837	834	2	0,2
Multia	1953	1931	19	1,0
Muurame	9178	9073	95	1,0
Petäjävesi	3887	3855	28	0,7
Pihtipudas	4700	4674	26	0,6
Saarijärvi	10730	10663	62	0,6
Toivakka	2367	2356	11	0,5
Uurainen	3321	3292	24	0,7
Viitasaari	7330	7266	52	0,7
Äänekoski	20325	20065	238	1,2
Keski-Suomen maakunta	271747	266199	5123	1,9

Lähde: Tilastokeskus

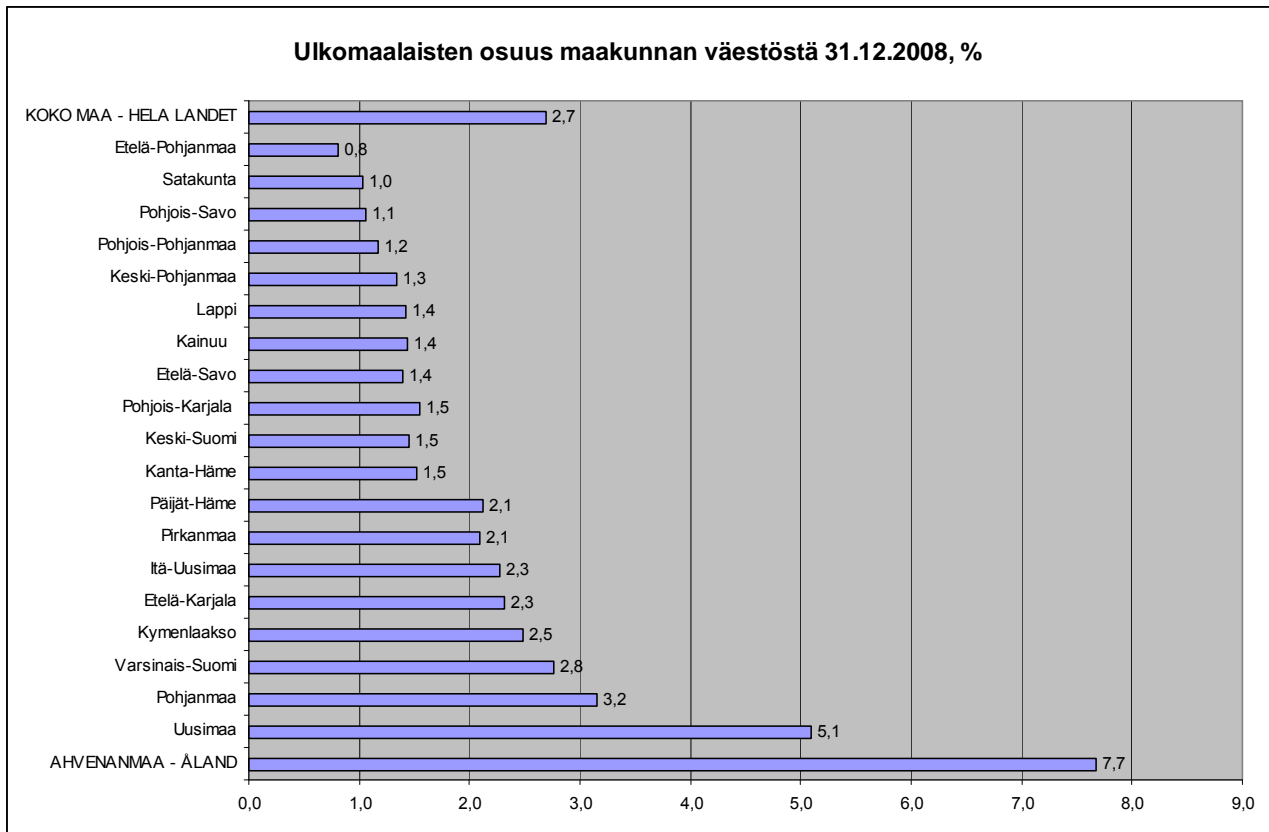
Keski-Suomi maahanmuuton kohdealueena

Vaikka Keski-Suomi on kotimaisen muuttoliikkeen suosikkialueita, ei ulkomainen muuttoliike ole vielä samalla tavalla löytänyt maakuntaa. Vuonna 2008 ulkomaisten muuttoliikkeen nettomuutto oli yhteensä 518 henkilöä. Ulkomaalaisten osuus Keski-Suomessa on vielä melko vähäinen, 1,5 % maakunnan väestöstä.

Keski-Suomen maakunnan ulkomaan muuttoliike 2008

	Maahanmuutto	Maastamuutto	Nettomaahanmuutto
Maat yhteensä	925	407	518
Eurooppa	565	307	258
– Muut EU (27) maat	386	257	129
– Muu Eurooppa	179	50	129
Afrikka	76	4	72
Pohjois-Amerikka	72	36	36
– Kanada ja Yhdysvallat (USA)	72	36	36
Aasia	159	18	141
Australia	13	6	7
Tuntematon	13	21	-8

Lähde: Tilastokeskus

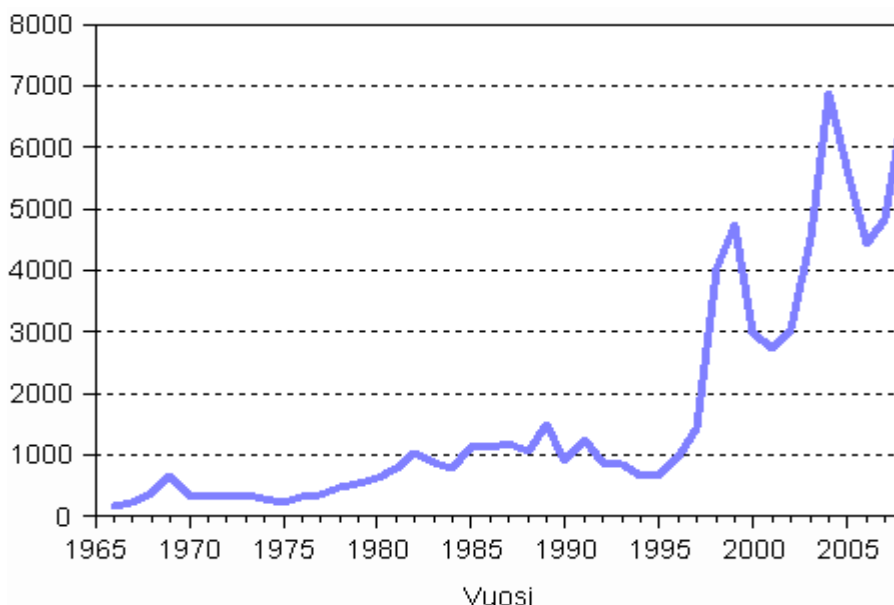

Lähde: Tilastokeskus

Suomen kansalaisuuden saaneet

Suomen kansalaisuuden saaneista ei ole saatavana tietoa maakunnittain. Koko maassa Suomen kansalaisuuden sai Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2008 aikana 6 700 Suomessa vakinaisesti asunutta ulkomaan kansalaista. Määrä on 1 800 enemmän kuin vuonna 2007. Suomen kansalaisuuden saaneista naisia oli 3 800 ja miehiä 2 900. Kansalaisuuden saaneista oli alle 15-vuotiaita 1 750 ja 65 vuotta täyttäneitä 200.

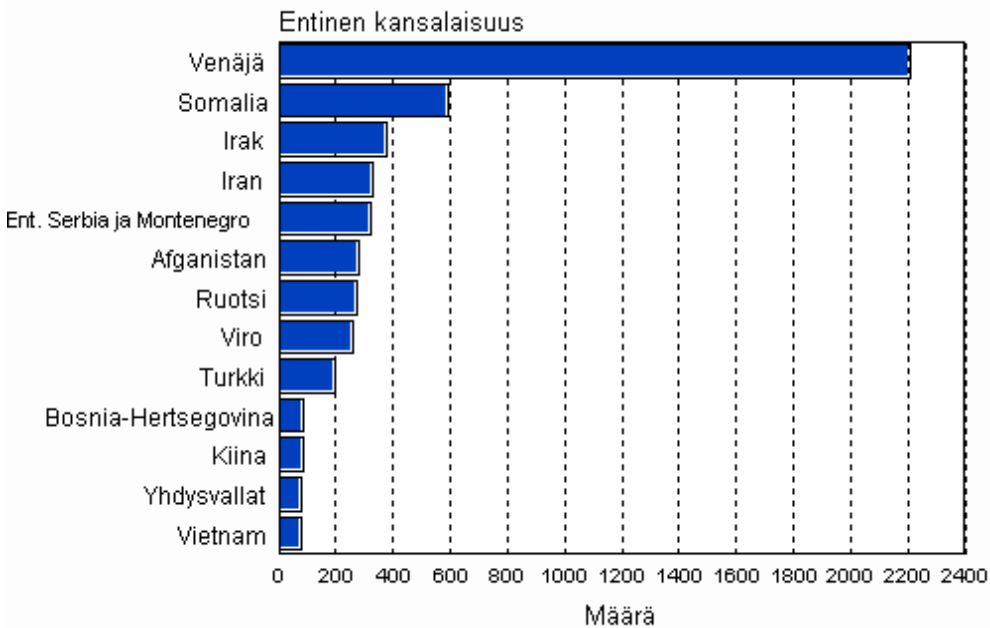
Suomen kansalaisuuden saaneet 1966–2008

Lähde: Tilastokeskus

Viime vuonna 5 900 Euroopan unioniin kuulumattomien maiden kansalaista sai Suomen kansalaisuuden, mikä on 1 600 enemmän kuin vuonna 2007. Euroopan unioniin kuuluvien maiden kansalaisia (800) oli kansalaisuuden saaneissa 300 enemmän kuin vuotta aiemmin. Suomen kansalaisuuksia myönnettiin eniten Venäjän (2 200) ja Somalian kansalaisille (600). Kolmanneksi suurin ryhmä Suomen kansalaisuuden saaneissa olivat Irakin kansalaiset (400).

Suomen kansalaisuuden saaneet entisen kansalaisuuden mukaan 2008

Lähde: Tilastokeskus

Vastaanotetut pakolaiset

Pakolainen on henkilö, joka nauttii kansainvälistä suojelua oman kotimaansa ulkopuolella.

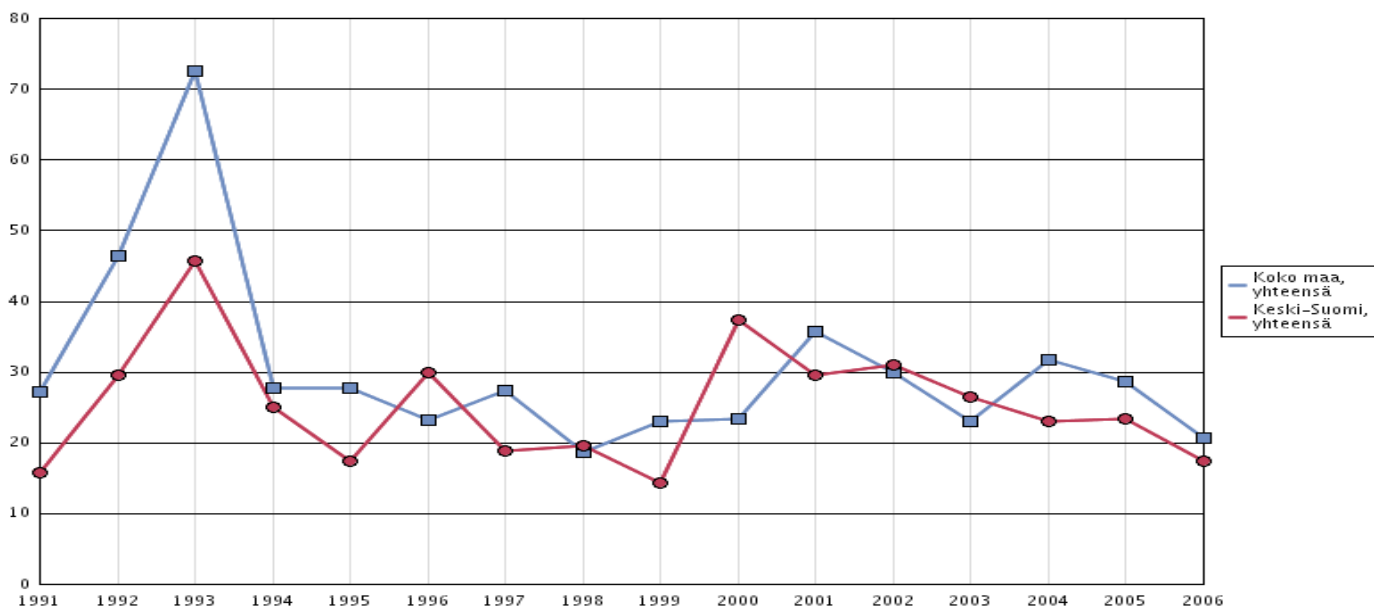
Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa vieraasta maasta. Kiintiöpakolainen puolestaan on saanut pakolaisen aseman jo ennen vastaanottavaan maahan saapumistaan.

Suomessa on turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksia 16 paikkakunnalla, ryhmäkoteja 13 paikkakunnalla ja perheryhmäkoteja 8 paikkakunnalla. Vastaanottokeskuksissa ja alaikäisten ryhmäkoteissa turvapaikanhakijat odottavat päätöstä turvapaikkahakemukseensa.

Turvapaikanhakijoiden vastaanottotoimintaa koordinoi Maahanmuuttovirasto.

Perheryhmäkoteissa asuu eri maista tulleita lapsia, jotka ovat saaneet myönteisen päätöksen oleskelulupahakemukseensa. Perheryhmäkoti on ollut suunnitteilla myös Jyväskylään.

Vastaanotetut pakolaiset 100 000 asukasta kohti 1991–2006

Lähde: © THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet

Suomen pakolaiskiintiö on ollut viime vuosina 750. Suurimmat kiintiössä valitut ryhmät ovat olleet vuosina 2008 ja 2009 irakilaiset, myanmarilaiset ja kongolaiset.

Keski-Suomessa pakolaisia on viime vuosina otettu vastaan vain Jyväskylässä, missä vuosittainen kiintiö on 50 pakolaista ja heidän myöhemmin tulleet perheenjäsenensä. Pakolaisten määrät ovat jääneet hiukan pienemmiksi kuin mitä määrä on keskimäärin Suomessa asukasluvuun verrattuna.

Vuosina 1990–2009 Keski-Suomi on vastaanottanut yhteensä noin 1400 pakolaista. Osa heistä on muuttanut kuntaan omatoimisesti ja osa heistä on tullut Suomeen turvapaikanhakijoina. Suurimmat vastaanotetut ryhmät ovat iranilaiset, afgaanit, myanmarilaiset ja entisen Jugoslavian kansalaiset. Viime vuosina on aloitettu myös kongolaisten ja irakilaisten vastaanotto. Kaikista vastaanotetuista pakolaisista noin kolmasosa on muuttanut myöhemmin muille paikkakunnille, tavallisimmin Turkuun, Tampereelle tai pääkaupunkiseudulle. Paluumuuttoa lähtömaahan on tapahtunut vain muutamien henkilöiden osalta.

Koko maassa turvapaikkaa hakeneet ja päätöksen saaneet vuosina 2000–2008

Turvapaikanhakijat ja päätökset 2000–2008

Vuosi	Hakijat	Myönteiset päätökset				Kielteiset päätökset	Rauenneet
		I	II	III	Yhteensä		
2000	3170	9	248	210	467	2121	1049
2001	1651	4	346	463	813	1045	307
2002	3443	14	250	327	591	2312	431
2003	3221	7	142	345	494	2443	383
2004	3861	29	206	565	800	3418	546
2005	3574	12	141	444	597	2472	370
2006	2324	38	85	495	618	1481	287
2007	1505	68	496	296	860	961	135
2008	4035	89	484	212	785	1011	199

Lähde: Maahanmuuttovirasto

Ulkomaalaisten yritystoiminta Suomessa

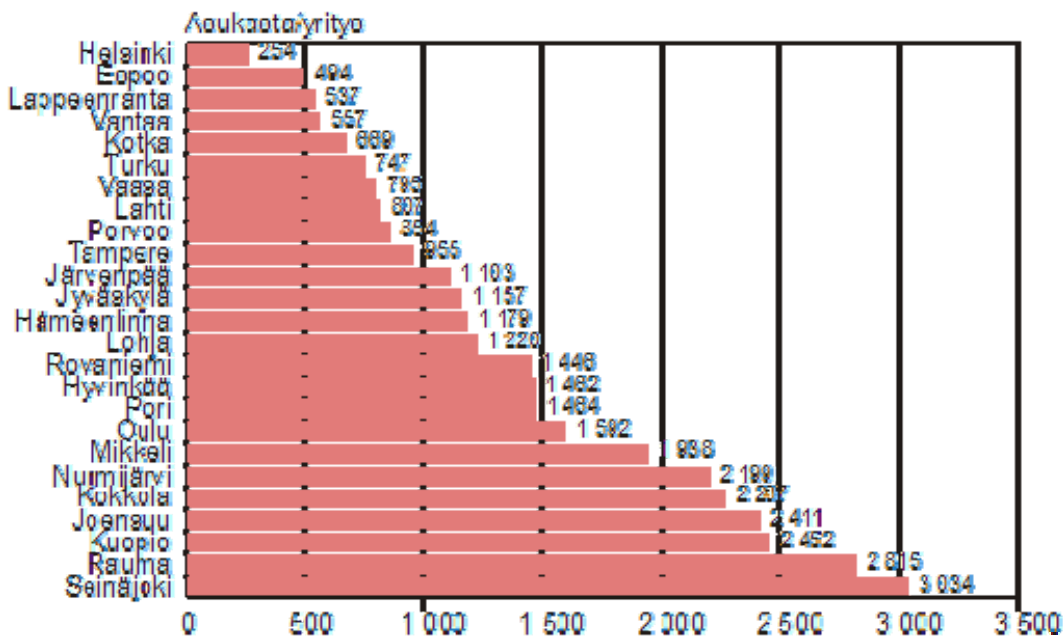
Työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteessa 21.8.2008 kerrotaan, että Suomessa on noin 6400 maahanmuuttajien yritystä. Vuodesta 2000 lähtien ulkomaalaisten yrittäjien määrä on yli kaksinkertaistunut. Maahanmuuttajien yritykset työllistävät n. 20 500 henkilöä, ja niiden liikevaihto on noin 7 miljardia euroa. Maahanmuuttajien yritykset ovat lähinnä kaupan ja palvelualojen (majoitus- ja ravitsemus-, liike-elämän palvelut) yrityksiä.

Tilastokeskus on selvittänyt maahanmuuttajien yritystoimintaa Suomessa vuonna 2005. Vanhoista EU-maista (15 maata) peräisin olevat yrittäjät omistavat kolmanneksen maahanmuuttajien yrityksistä. Heistä pääosa on ruotsalaisia, brittejä, saksalaisia ja tanskalaisia. Kuitenkin osalla ruotsalaisista lienee suomalaisen paluumuuttajan tausta.

Suomen lähialueelta Venäjältä ja Virosta sekä muulta Euroopasta tulleet yrittäjät omistavat noin 30 prosenttia yrityksistä. Muun Euroopan yrittäjät edustavat EU:n uusia jäsenmaita ja EU:n ulkopuolisia maita, joista tärkeimpiä kansalaisuusryhmiä ovat norjalaiset ja entisen Jugoslavian kansalaiset. Aasialaisilla (mm. Turkki, Vietnam, Thaimaa, Kiina, Intia) on hallinnassaan vajaa neljännes yrityksistä.

Afrikkalaiset omistavat noin kolme prosenttia maahanmuuttajien yrityksistä samoin kuin amerikkalaiset (Pohjois-Amerikka ja Latinalainen Amerikka). Viisi prosenttia yrityksistä on sellaisia, joiden taustalla on useita eri kansalaisuuksia edustavia vastuuhenkilöitä. Nämä tiimiyritykset ovat yleensä eurooppalaisten omistamia. Muiden kansalaisuuksien kesken tiimiyrittäjyys on harvinaista. (Suomessa on enemmän yrityksiä kuin koskaan aikaisemmin
 TEM 21.8.2009, http://www.tem.fi/index.phtml?96107_m=92309&s=3407)

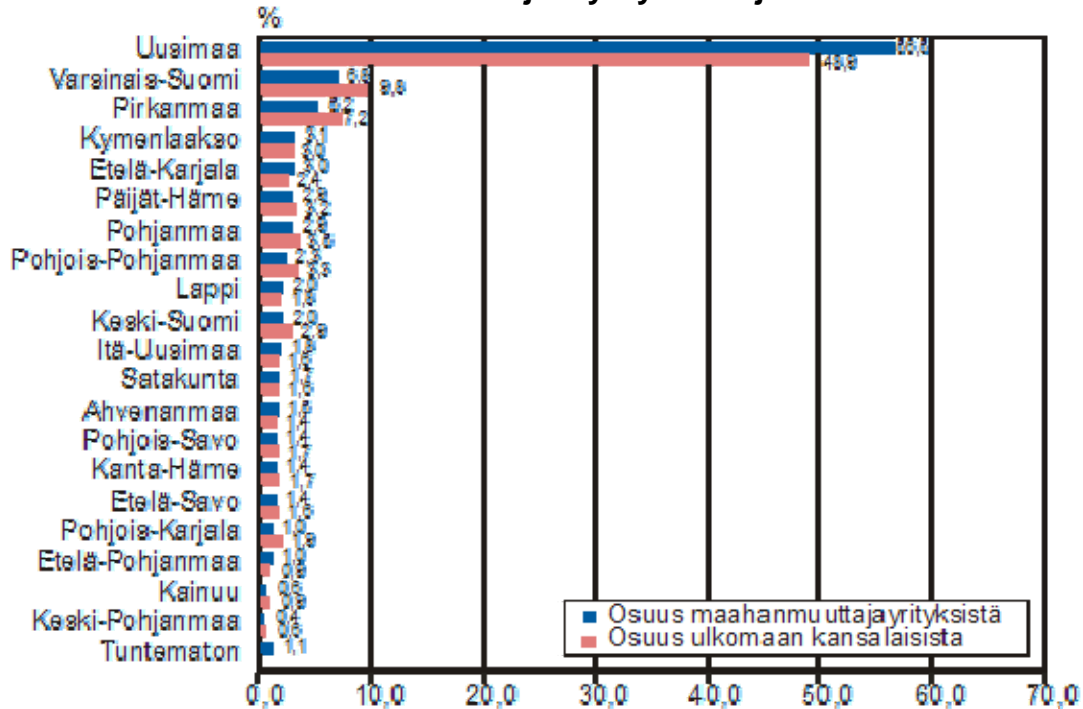
Maamuuttajien yritykset suhteutettuna asukaslukuun suurissa yli 35 000 asukkaan kunnissa 2005

Lähde: Tilastokeskus

Asukaslukuun suhteutettuna Keski-Suomessa on melko vähän maahanmuuttajien yrityksiä. Keski-Suomessa on kuitenkin maahanmuuttajayrityksiä suhteellisesti enemmän kuin ulkomaan kansalaisia (1,5 % maakunnan väestöstä).

Maakuntien osuus maahanmuuttajien yrityksistä ja ulkomaan kansalaisista 2005

Lähde: Tilastokeskus

Kansallisuudet näyttävät erikoistuvan eri aloille. Pohjoismaista, läntisen Euroopan EU-maista, Venäjältä ja Baltiasta tulleista yrittäjistä iso osa toimii kaupan piirissä ja liike-elämän palvelualoilla. Etenkin ulkomaankauppaa harjoittavissa yrityksissä on paljon venäläisiä vastuuhenkilöitä.

Pohjois-Afrikasta, Turkista, Lähi-idästä ja muulta Aasiasta tulleet keskittyvät ravintolatoimintaan. Kuljetusyrityksistä monet ovat venäläisten omistamia. Rakennusalalla virolaiset ovat suuri yrittäjäryhmä ja afrikkalaisilla on yritystoimintaa kaupan alalla.

Toimialajako näkyy alueellisesti siten, että afrikkalaisten, aasialaisten ja virolaisten yritystoiminta keskittyy pääkaupunkiseudulle. Sen sijaan venäläisillä ja vanhoista EU-maista tulleilla on paljon yritystoimintaa muuallakin maassa.

Ulkomaalaiset opiskelijat ammattikorkeakouluissa ja yliopistossa Keski-Suomessa

Ulkomaalaiset opiskelijat Jyväskylän ammattikorkeakoulussa

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa oli syyskuussa 2009 tutkinto-opiskelijoina 184 ulkomaalaista opiskelijaa. Englanninkielisiä bachelor –tason koulutusohjelmia on 5: International Business, Facility Management, Music and Media Management, Nursing sekä Logistics Engineering. Suosituin koulutusohjelma vuonna 2009 oli International Business sekä suomalaisten että ulkomaalaisten hakijoiden osalta. Alla olevasta taulukosta käy ilmi, että tutkinto-opiskelijoiden määrä näyttää hieman vähentyneen vuoteen 2007 verrattuna. Lyhytkestoisten vaihtojen suosio näyttää puolestaan kasvaneen jonkin verran vuonna 2009. Ulkomaalaisten opiskelijoiden kokonaismäärässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia vuosina 2007–2009.

Vuosi/opiskelijoita	2009	2008	2007
Tutkinto-opiskelijoita	184	232	203
Vaihto-opiskelijoita yli 3 kk	249	240	231
Vaihto-opiskelijoita alle 3 kk	135	97	91
Yhteensä	568	569	525

Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa vuosina 2000–2009 aloittaneita ulkomaalaistaustaisia opiskelijoita on valmistunut 57. Tammikuussa 2010 ammatillisessa opettajakorkeakoulussa opiskeli 13 ulkomaalaistaustaista opiskelijaa.

Ulkomaalaiset opiskelijat Jyväskylän yliopistossa

Jyväskylän yliopistossa oli vuonna 2009 perustutkintoa suorittamassa 469 ulkomaalaista opiskelijaa. Jatko-opiskelijoita oli 179 ja vaihto-opiskelijoita 279. Jyväskylän yliopistossa *perustutkintoa* suorittavia ulkomaisia opiskelijoita on suhteellisesti eniten liikuntatieteissä, taloustieteissä ja humanistisilla aloilla (lähinnä kielet ja viestintä). ulkomaisia *jatko-opiskelijoita* on sen sijaan eniten informaatioteknologian tiedekunnassa. *Vaihto-opiskelijoita* on vuosittain suhteellisesti eniten taloustieteissä ja yhteiskuntatieteissä. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä näyttää nousseen erityisesti perustutkinto-opiskelijoiden osalta vuonna 2009. Ulkomaalaisten opiskelijoiden lukumäärä yhteensä on kasvanut tasaisesti vuosina 2007–2009.

Vuosi/opiskelijoita	2009	2008	2007
Perustutkinto- opiskelijat	469	417	397
Jatko-opiskelijat	179	154	139
Vaihto-opiskelijat	279	291	256
Yhteensä	927	862	792

LIITE 3: Maahanmuuttoon liittyvä keskeinen lainsäädäntö

Ulkomaalaislaki (301/2004)
 Kansalaisuuslaki (359/2003)
 Valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta (799/2004)
 Laki ulkomaalaisrekisteristä (1270/1997)
 Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999)
 Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (511/1999)
 Laki Maahanmuuttovirastosta (156/1995)
 Valtioneuvoston asetus Maahanmuuttovirastosta (193/2002)
 Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)
 Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta (660/2001)

Lähde: www.finlex.fi

LIITE 4: Maahanmuuttoon liittyviä linkkejä

www.infopankki.fi (Perustietoa suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta 15 kielellä)
www.migri.fi (Maahanmuuttovirasto)
www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/index.jsp (Ulkomaalaisten työskentely Suomessa)
www.jkl.fi/sote/maahanmuuttajat (Jyväskylän kaupungin Maahanmuuttajapalveluiden sivut)
www.jkl.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/31001_viranomaisesite.pdf (Tervetuloa Jyväskylään -viranomaisesite)
www.humantechnology.fi/ (Sivusto kansainvälistyville yrityksille ja Keski-Suomeen muuttota harkitseville ulkomaalaisille)

LIITE 5: Keski-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman koostanut työryhmä

Keski-Suomen TE-keskuksen asettama maahanmuuttoasioiden koordinaatioryhmä kokoontui yhteensä 6 kertaa 20.5.2009–4.2.2010. Työryhmään kuuluivat alla olevat jäsenet. Ohjelma lähetettiin lisäksi laajalle kommenttikierrokselle Keski-Suomen kuntiin, oppilaitoksiin, yrityksiin sekä järjestöihin ja viranomaisille.

Anttonen Tapio, Jyväskylän yliopiston rekryointipalvelu
Czarnecka Agata, WorkPower Henkilöstöpalvelut
Doutseva Tatjana, Mosaiikki ry.
Ikkänen Päivi, Jyväskylän aikuisopisto, Ulkomailta osaajaksi Keski-Suomeen – projekti (sihteeri)
Jokinen Sari, Keski-Suomen ELY-keskus
Kiesiläinen Saara, Jyväskylän TE-toimisto, maahanmuuttajien kotouttamispalvelut
Laurila Nina, Mosaiikki ry.
Lehto Sirpa, Keski-Suomen ELY-keskus (puheenjohtaja)
Lähdeaho Soile, Kehittämissyhtiö Keulink Oy
Mikonranta Antero, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry. (KYT)
Moradi Ali, Keski-Suomen monikulttuuristen yhdistysten kattojärjestö Wari ry.
Suokonautio Jaana, Keski-Suomen ELY-keskus/1.11.2009 alkaen Sisäasianministeriön Haapa – hanke
Stenroos Reija, Keski-Suomen kauppakamari
Terimaa Ilkka, Metallityöväen liitto/SAK:n Länsi-Suomen alueen paikallistoimisto
Turtiainen Kati, Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut (1.1.2010 alkaen sijaisena Heljä Siitari)
Vuori Seija, Joutsan kunta

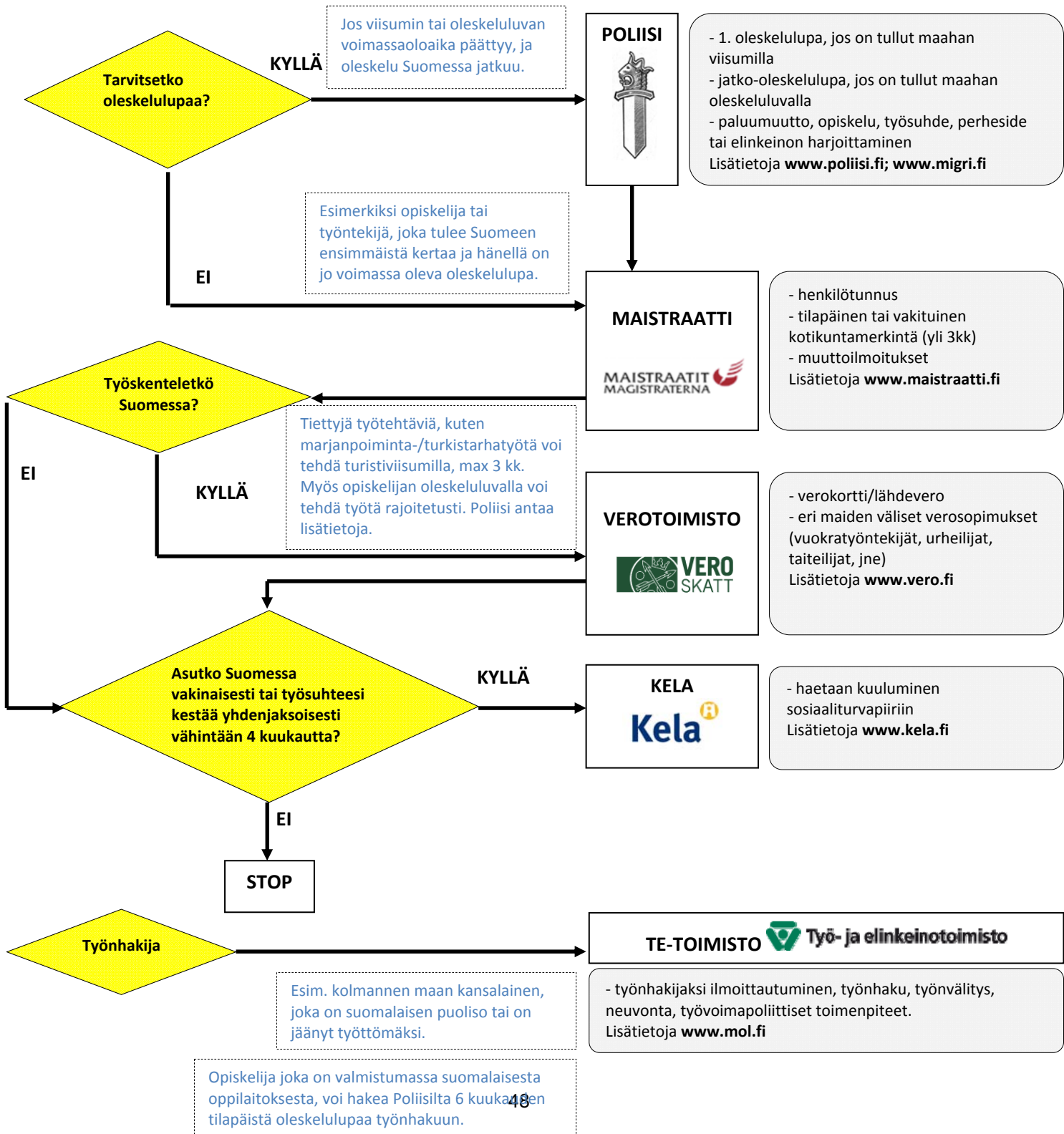
LIITE 6: Viranomaisprosessien kuvaus

Maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjaus - viranomaiset

Tämän prosessikaavion tavoitteena on opastaa maahanmuuttaja-asiakas oikean viranomaisen luo. Viranomaisen käsittelee asiat tapauskohtaisesti. Henkilökohtainen käynti on pakollinen.

1. Kolmannen maan kansalaiset, joilla ei ole oleskeluoikeutta toisessa EU – maassa

Kolmannen maan kansalainen saapuu ensimmäistä kertaa Suomeen pääsääntöisesti joko viisumilla tai oleskeluluvalla, joka on saatu kotimaassaan. Jos oleskelu jatkuu, 1. oleskelulupaa tai jatko-oleskelulupaa haetaan Poliisilta.

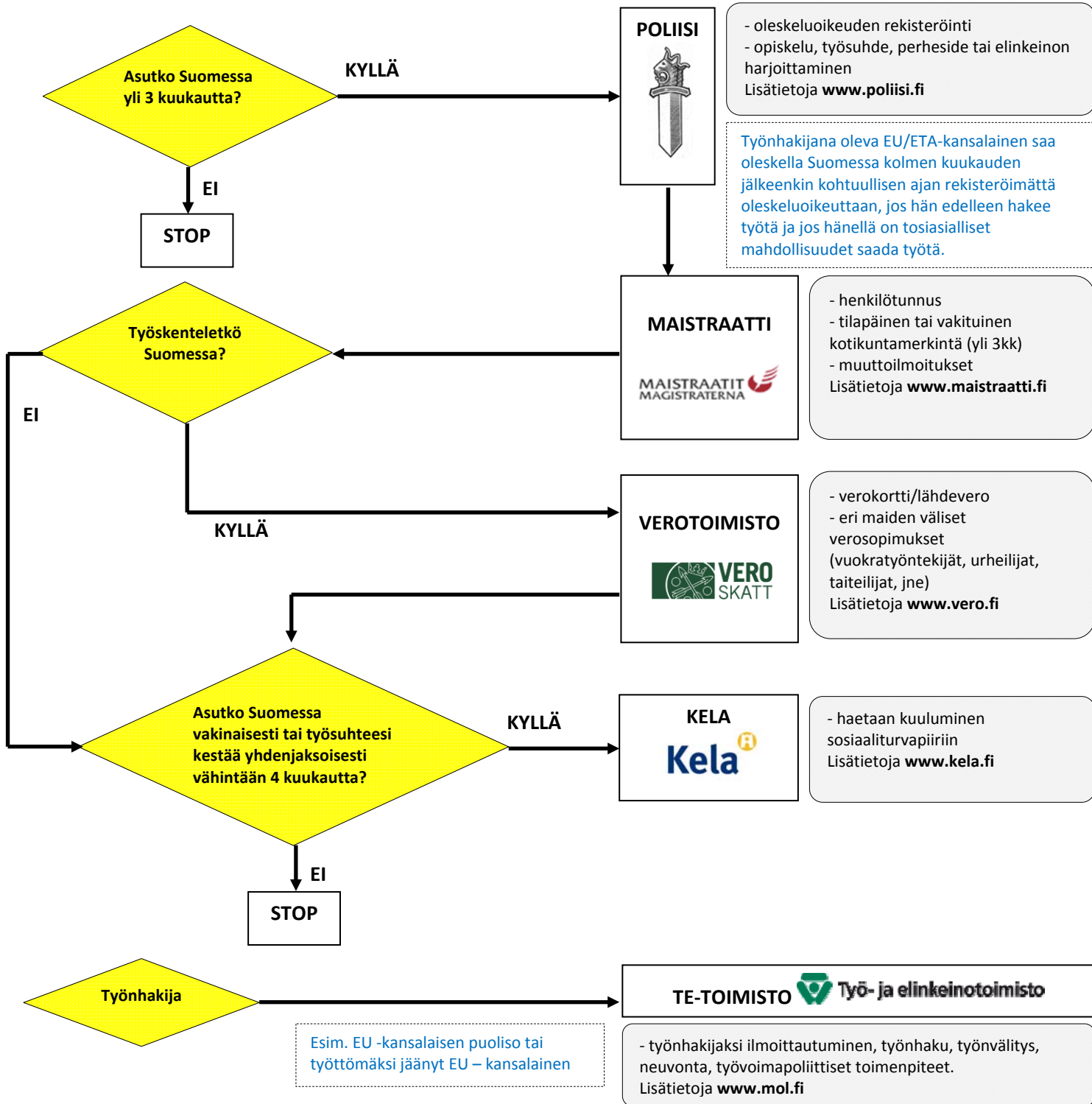

Maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjaus - viranomaiset

Tämän prosessikaavion tavoitteena on opastaa maahanmuuttaja-asiakas oikean viranomaisen luo. Viranomaisen käsittelee asiat tapauskohtaisesti. Henkilökohtainen käynti on pakollinen.

2. EU/ETA -kansalaiset

EU/ETA -kansalaiset voivat oleskella ja tehdä työtä Suomessa vapaasti enintään 3 kuukautta. Tämän jälkeen heidän on rekisteröitävä oleskeluoikeutensa.

Tekijät Ikkänen Päivi (toim.)		Julkaisu-aika Huhtikuu 2010	
		Toimeksiantaja(t)	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Keski-Suomen maahanmuuttopoliittinen ohjelma			
Tiivistelmä			
Keski-Suomen maahanmuuttopoliittista ohjelmaa on tehty Keski-Suomen työ- ja elinkeinokeskuksen (elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen), Keski-Suomen liiton, Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimiston, Keski-Suomen kuntien, Keski-Suomen kauppakamarin, ammattiliittojen ja kolmannen sektorin edustajien sekä monien muiden tahojen yhteistyönä. Tavoitteena on ehdottaa toimenpiteitä maahanmuuttajien osallisuuden vahvistamiseksi ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kehittämiseksi sekä työperusteisen maahanmuuton edistämiseksi. Ohjelmassa korostuu kaksi keskeistä kehittämisaluetta, joihin liittyvät toimenpide-ehdotukset sisältyvät useaan eri toimenpidelinjaukseen: - suomen kielen opetuksen tarjoaminen ja opetuskäytäntöjen mukauttaminen kaikille opetusta tarvitseville sekä - koko väestölle kohdennetun asennekasvatuksen kehittäminen. Toimintaohjelmassa esitetään seitsemää toimintalinjaa toimenpiteineen. 1. Maahanmuuttajien työllistyminen ja heidän osaamisensa hyödyntäminen 2. Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen 3. Humanitaarisen maahanmuuton kehittäminen 4. Työperusteisen maahanmuuton edistäminen 5. Ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistymisen kehittäminen 6. Keski-Suomen vetovoimaisuuden lisääminen ja osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen 7. Aktiivista maahanmuuttopolitiikka tukevien rakenteiden vahvistaminen			
Asiasanat Maahanmuutto, maahanmuuttopolitiikka			
ISSN (painettu) 1798-8640	ISBN (painettu) 978-952-257-041-3	ISSN (verkkojulkaisu) 1798-8659	ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-257-042-0
Kokonaissivumäärä 50 s.	Kieli Suomi	Hinta	
Julkaisija Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		Paino Jyväskylän yliopistopaino, 2010	

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Jyväskylän
aikuisopisto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Keski-Suomen elinkeino-, liikenne-
ja ympäristökeskus
Cygnaeuksenkatu 1
PL 250, 40101 Jyväskylä
puh. 020 636 0040
www.ely-keskus.fi

ISSN 1798-8640 (painettu)
ISBN 978-952-257-041-3 (painettu)
ISSN 1798-8659 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-257-042-0 (verkkojulkaisu)